

Vetőmag

A
Vetőmag
Terméktanács
folyóirata

X. évfolyam, 2003/4

Szerkeszti a szerkesztőbizottság
Elnök: Dr. Hullán Tibor

Az OMMI búza fajta-összehasonlító kísérletek eredményei Bólyban

Hazánk 2003. évi őszi búza szemtermés hozama 2,65 t/ha. Búzatermelésünk statisztikai adatait áttekintve, 33 évvel ezelőtt, a terméshozam ennél szerényebb, 2,13 t/ha volt. A katasztrofálisan alacsony termés elsősorban az időjárásnak tudható be.

Az agrometeorológusok már korábban felhívták a figyelmet arra, hogy az időjárási anomáliák gyakorisága, nagysága, terjedelme világszerte, így Európában és hazánkban is gyorsuló mértékben növekszik. Ezt éljük át 2003-ban. Az elmúlt évtizedben elszoztunk az ilyen hosszú és kemény téltől. Bólyban az összefüggő hótakaró 58 napig borította a földeket, vetéseket. Majd április közepétől átmenet nélkül nyár köszöntött be. Az idei év májusi átlaghőmérséklet 3,7 °C-kal, a júniusi pedig 4,1 °C-kal volt magasabb a 100 éves átlagnál. Az átlagos hőmérséklet, májusi 19,2 Celsius-fok, a június 22,5 Celsius-fok és a maximum hőmérsékletek alapján is az idei volt a száz év legmelegebb májusa és júniusa. Példa nélküli az is, hogy a rekord meleg periódus több mint két hónapig tartott. A nagy meleg nagy szárazsággal párosult, és együtt okozták a példátlan aszályt. Bólyban márciusi, áprilisi, májusi és a júniusi csapadék 69,1 mm volt, a sok éves átlag 31,7%-a. Az ország számos régiójában a szárazság még fokozottabb volt.

Rossz úton járunk, ha az alacsony búza terméshozamot csak a szélsőséges időjárással magyarázzuk.

Nem feledhetjük, hogy a szélsőséges évszakokban a gazdálkodás egésze, legfőképpen a nedvességmegőrző talajművelés, a vetésszerkezet, a harmonikus tápanyagellátás, az integrált növényvédelem, a termesztéstechnológiában az optimum idők és módok betartása, vagyis a föld- és szakismeret, a tapasztalat, az üzem technikai felszereltsége, a gazdálkodási struktúra felértékelődik.

Az OMMI kisparcellás őszi búza fajta-összehasonlító kísérletek eredményeit termőhely és érési csoport szerint az 1. számú táblázat mutatja. Az eredmények az egyes fajtakísérleti állomások között rop-

pant nagy szóródást mutatnak. Különösen a Bólyon elért szemtermés hozamok emelkednek ki. Ez az országos átlaghoz viszonyítva a korai érésű fajtáknál 4,46 t/ha (193,3%), a középérésű fajtáknál 4,35 t/ha (190,4%), a késői érésű fajtáknál 3,98 t/ha (186,7%) terméstöbbletet jelent.

Úgy gondolom, hogy a 2003-ban kiemelkedő terméseredmények okait tanúságos és szükségszerű elemezni, mert az időjárási anomáliák, a kevés csapadék, de legfőképpen a májusi és júniusi kiemelten magas átlag és maximum hőmérsékletek Bólyt is érintették.

Gyárfás József „Sikeres gazdálkodás a szárazságban. Magyar dry farming” 1925-ben megjelent könyvében a szárazságban a sikeres gazdálkodás alapfeltételeiről a következőket írja:

„Ahol nincs módunkban az elégtelen csapadékot, illetve a hiányzó talajnedvességet mesterséges úton öntözéssel pótolni, ott a szárazság elleni védelem abban merül ki, hogy a természet nyújtotta csapadékvizet talajunkban lehetőleg az utolsó cseppig felfogjuk, és megőrizzük, növényzetünket pedig erős gyökérfejlesztéssel és gyors növekedéssel képessé tesszük a talajnedvesség lehető legjobb kihasználására, oly növényeket, illetve azok oly fajtáit termesztve, melyek a vízzel takarékosan és gazdaságosan képesek bánni.

Ennek az általános elvnek eleget tehetünk megfelelő talajműveléssel, okszerű trágyázással, a szárazságot legjobban tűrő növényeknek termesztésével, kelésüknek és fejlődésüknek lehető előmozdításával, továbbá kellő ápolásukkal és a növények egymásutánjának helyes megállapításával. A szárazság okozta károkat bizonyos esetekben csökkenthetjük megfelelő aratási eljárásokkal, végül védelmet szolgáltat földünk kiszáradása ellen a fásítás is.”

A Bólyi Rt. és jogelődjeinek gazdálkodásában több mint fél évszázadon át a Gyárfás könyvben leírtak voltak az irányadóak, főként, ami a nedvességmegőrző talajművelésre és a vetésváltásra vonatkozott.

A fajtakísérletek helyét, az előveteményt, a vetés és a betakarítás idejét, a talajvizsgálatok eredményét, a talajművelést, a műtrágyázást, a gyomirtást és a növényvédelmet a 2. sz. táblázat mutatja be.

Az időjárási adatokat a 3. sz. táblázat szemlélteti.

A kimagasló őszi búza fajta-összehasonlító kísérletek eredményeinek okait röviden a következőkben lehet összefoglalni.

◆ Az Sz-13 táblán, (Bóly Rt. Vetőmagüzeme mellett van) a növénytermesztés, – az állami gazdaságok megalapítása

1. sz. táblázat: OMMI őszi búza fajta-összehasonlító kísérleti eredmények 2003. Szemtermés t/ha			
Kísérleti hely	Érécscsoport		
	Korai (35)	Közép (32)	Késői (12)
Bábolna	4,01	4,02	3,49
Mosonmagyaróvár	5,17	4,95	5,45
Röjtökmuzsaj	6,36	6,29	6,62
Szombathely	6,12	6,16	6,22
Táplánszentkereszt	4,70	4,55	4,33
Kaposvár	7,15	6,29	5,44
Dalmand	5,32	5,65	5,62
Siófok	3,89	4,09	3,41
Tordas	2,67	2,64	2,19
Bóly	9,24	9,16	8,57
Szeged	5,17	5,53	5,00
Mezőhegyes	4,99	4,79	4,88
Kecskemét	2,02	1,70	0,94
Debrecen	5,48	5,37	5,64
Debrecen DE	2,95	3,48	3,16
Hódmezővásárhely	5,79	6,04	6,00
Kompolt	2,50	3,40	3,38
Gyöngyös	2,55	2,47	2,35
Átlag	4,78	4,81	4,59

2. sz. táblázat: Kísérlet helye: Bólyi Rt. Bólyi Gazdasága			
Tábla száma:	Sz-13		
Elővetemény:	borsó		
Vetés:	2002. október 16.		
Betakarítás:	2003. június 27. július 1.		
Parcellák területe:	12,7 m ²		
Talajvizsgálati eredmények:			
Genetikai talajtípus: csernozjom barna erdőtalaj			
Fizikai talajféleség: vályog			
Humusz	2,0 %	CaCO ₃	9,0 %
KA	40	P ₂ O ₅	187 mg/kg
Hy	3,4	K ₂ O	181 mg/kg
pHKCl	7,0	Mg	228 mg/kg
Talajművelés		Mulch tiller (3x)	
		Germinátor (vetésirány)	
Műtrágyázás:	2002. őszi	N	42 kg/ha h.a.
		P	150 kg/ha h.a.
		K	122 kg/ha h.a.
	2003. tavasz	N	56 kg/ha h.a.
Gyomirtás:	2003. április 14.	SEKATOR 300 g/ha	
Növényvédelem:	2003. május 9.	KARATE ZEON 5 CS l/ha	

3. sz. táblázat: Időjárási adatok (2002/2003)

Év	Hónap	Havi közép-hőmérséklet (°C)	Csapadék		
			(mm)	Csapadékos napok száma	Csapadék >10 mm
2002	Október	11,1	55,4	14	1
	November	8,1	36,7	14	1
	December	0,4	34,0	12	-
	2002		126,1	40	2
2003	Január	-2,4	68,2	14	2
	Február	-3,8	22,1	4	2
	Március	5,8	7,1	8	-
	Április	10,9	8,2	9	-
	Május	19,5	32,4	9	-
	Június	23,7	21,4	9	1
	2003		159,4	53	5
Összesen			285,5	93	7

Összefüggő hótakaró: 2003. 01.06. – 03.05-ig 58 nap
2002. július, augusztus, szeptember hónapokban 260,3 mm csapadék esett.

nyeivel elégedett volt, mert azok 6 t/ha feletti szemtermést mutattak (legjobb eredményt adták az ország más részein elértekhez viszonyítva). Viszont, az összes többi (19 db kísérlet) terméseredménye a 9 t/ha-hoz közeli, vagy a feletti volt.

A 2002/2003 búzatermesztési évben tehát még a természettechnológiában elkövetett kisebb hibák is hatványozott terméscsökkenést okoztak.

Mivel az időjárási szélsőségek gyakorisága és terjedelme várhatóan növekszik, tudatosan fel kell készülnünk egy szárazabb és melegebb aszályos időjárásra. A termelést befolyásoló tényezők közül a legnagyobb feladat a lehullott csapadék felfogása és megőrzése. Ebben a korszerű kombinált talajművelő gépek használata jelentheti megoldást. A hagyományos talajművelő eszközök közül a szárazságban a hengernek van meghatározó szerepe és jelentősége. Nem kisebb feladat a vetés-szerkezet helyes megválasztása, amit a károsítók ellen integrált védekezés (kukoricabogár, gyapottok bagolyféle, kukoricamoly) is szükségessé tesz.

A harmonikus tápanyagellátás nemcsak a szemtermés nagysága és minősége szempontjából fontos, hiszen az aszály idején a növények takarékosabb víz-felhasználását is lehetővé teszi. Felhívom a figyelmet a magyar röghöz és szélsőségekhez jól alkalmazkodó búzafajták kiválasztásának és a fémszárt vetőmag használatának a fontosságára, mert a szőlés szerint az aratás vetéssel kezdődik.

Nem lehet közömbös, hogy jövőre mennyi és milyen minőségű búza terem.

Meg kell fogadnunk Gyárfás József intelmét: „Igaz ugyan, hogy a termés nem kis mértékben az időjárásról múlik, de másrészt nem csekély arányban függ a gazda tudásától és felszereltségétől. És ha már az időjárást irányítani nem tudjuk, nekünk kell hozzá alkalmazkodnunk, vagyis a szárazsághoz mérten gazdálkodnunk!”

Turi János

(1949) óta, – egy jól átgondolt gazdálkodási rendszerben folyik.

◆ A gazdálkodási rendszernek az alapja, a mindig kiemelten kezelt és megkövetelt feladatú nedvességmegőrző talajművelés volt. 2002-ben a borsóaratás után azonnal elvégzett tarlóhántás és hengerezés, a földnek fekete ugarban való tartása, – és ügyelve arra, hogy a talaj mindig le legyen zárva – tette lehetővé a nyári csapadék felfogását, annak megőrzését. A július, augusztus, szeptember hónapokban lehullott 260 mm csapadék, és a borsó elővetemény alapozta meg a sikeres búzatermesztést.

◆ A gazdálkodási rendszernek másik fontos pillére a vetésváltás. A táblán kezdetben minden negyedik évben pillangós növény, az utóbbi 28 évben pedig minden harmadik évben nagymagvú hüvelyes került termesztésre (borsó, szója).

◆ A harmonikus tápanyagellátás a mindenkori termelési színvonalhoz igazodóan még legszűkebb időkben is biztosított volt.

◆ A magas szintű növényápolás és növényvédelem megléte. (A gombabeteg-

ségek ellen, az OMMI előírásnak megfelelően, nem történt védekezés.)

◆ Általában el lehet mondani, a termesztés technológiában az optimum idők és módok, a ritka esetektől eltekintve, (általában időjárási anomáliák miatt) a pontosabban betartásra kerültek.

◆ 2002 őszén különösen meghatározó volt a terméseredményeket legjobban befolyásoló tényező: az optimális vetésidő, a jól előkészített vetőágy, és az egyenletes 4–5 cm-es vetésmélység.

Az utolsó pontban a *vetésidő és vetésmélység* fontossága azért került kiemelésre, mert nem tervezetten ugyan, de lehetőség adódott egy vetésidő és vetésmélységre vonatkozó összehasonlításra. Ugyanis az Sz-13 táblán összesen 20 db kisparcellás búzafajta kísérlet került elvetésre az OMMI mellett növényvédő cégek, talajtani állomások, fajtatulajdonosok megrendelésére. A megrendelők közül egy azt kérte, hogy a vetést és a betakarítást saját géppel és embereivel végezhesse el. Nos, a vetés ideje egy hetet késett, s a vetés mélysége is egyenetlen és sekély volt. A megrendelő a kísérlet terméseredmé-

AGRO+MASHEXPO – A hazai agrárium legrangosabb seregszemléje

A HUNGEXPO Rt. 2004. február 18-21. között 23. alkalommal rendezi meg a mezőgazdaság évadnyitó szakmai fórumát, az AGRO+MASHEXPO kiállítást a HUNGEXPO Budapesti Vásárközpontban. 2003 évben a rendezvény új életpályára állításával minden tekintetben legkelet sikerült elérniük a kiállítási terület, valamint a kiállítók és látogatók száma tekintetében is. A legutóbbi AGRO+MASHEXPO-n 180 kiállító, nettó 17137 m²-en mutatta be termékeit 20986 látogatónak, és 2004-ben is hasonló részvétel várnak.

A szakmaiság erősítése jegyében februárban 4 napon és fedett pavilonokban rendezik meg a kiállítást, fenntartva a kiállítási terület nagyságát ösztönző sávos árrendszert. A kiállításához időzítve termékversenyt hirdetnek, fórumokat szerveznek az ágazat szereplőit leginkább érdeklő kérdésekről, továbbá konferencián vitatják meg az ágazat helyzetét és jövőjét érintő kérdéseket.

A rendezvény tematikáját kibővítették, 2004-ben a hagyományos tematikai csoportok (pl. mezőgazdasági gépek, vetőmagvak, állattartási eszközök, vegyipari

termékek) mellett várják a dísz- és konyhakertépítési eszközök, valamint a takarmányok és tápok gyártóinak jelentkezését is.

A 23. Agro+Mashepo „Fórum” rendezvény keretében a Vetőmag Szövetség és TermékTanács is előadást és beszélgetést szervez az új vetőmag jogszabályok, a megszűnő határok és a vetőmag-forgalmazás problémáinak felvetésére és megválaszolására, amelyre a kiállítás szervezőivel ezúton is várjuk az érdeklődőket. A kiállításról részletes információ található a www.agromashepo.hu honlapon.

Őszi kalászosok vetőmaghelyzete

Ismételten túl vagyunk egy vetési időszakon, illő, hogy a tapasztalatokat összefoglalva, megvitattva, képet adjunk az idei év lehetőségeiről, az ebből adódó jövő évi felkészüléshez.

A legjelentősebb őszi kalászosféléseink az őszi búza. Vetésterülete évek óta 1–1,2 millió ha között mozog és nem valószínű, hogy ez a vetésterület számottevő mértékben változzon. A magyar mezőgazdaság megfelelő technikai felkészültséggel rendelkezik az őszi búza termesztésére. Viszonylag korán betakarítható, így meghatározó részét képezi a gazdálkodók évközi bevételének. Jól tárolható, szállítható növényfaj.

Az őszi búza termesztése mellett szól az az ok is, hogy tulajdonképpen nincs más olyan növényfaj, amivel érdemben leválthatnánk búzatermesztésünket.

1993-ban 51.800 ha-on volt őszi búza vetőmag-szaporítás, mintegy 2,5 ezer harral kisebb területen, mint a megelőző évben. Az alkalmas szaporító terület nagysága 50.550 ha volt. A vetőmag szaporító táblákon 3,5 t/ha-os átlagtermést értek el a szaporítók. Mindezt figyelembe véve őszi búzából 175–185 ezer tonna kombájntiszta nyersáru állt a vetőmag-tisztítás rendelkezésére. Az aszály, – az árutermesztéshez hasonlóan –, a vetőmag-szaporítást is sújtotta. Ez nemcsak a termésátlagban, hanem az előállított mag nagyságában, az úgynevezett áthullásban is jelentkezett. Ezzel szemben a csírázóképesség, és az előállított vetőmag kórtani helyzete kedvező volt. A fémzárolások – e sorok írásakor – még javában folynak, de a várható fémzárolt mennyiség el fogja érni a 135–140 ezer tonnát. E szám elegendő az őszi búza vetőmag-szaporítások 40 % körüli felújítására, hiszen az előző évek során sem volt 130–135 ezer tonnánál több a ténylegesen földbe kerülő vetőmag.

Az idei őszi búza vetőmag iránti igényt több tényező befolyásolta. Azt vártuk, hogy a kedvezőtlen gazdasági év miatt a fizetőképes kereslet alacsonyabb lesz az előző években tapasztaltaknál. A jelek szerint ez téves feltételezés volt. Egyrészt a gazdálkodók tapasztalva saját termésük minőségi problémáit (szemnagyság, stb.), másrészt látva a kedvezően alakuló felvásárlási árakat, a termést inkább eladták, és jóval kevesebben vál-

lalkoztak annak visszavetésére. Ez már egymagában is növelte a fémzárolt vetőmag iránti keresletet.

Az EU tagság új értékesítési lehetőséget nyit meg, ami a gazdálkodók számára biztosabb bevételi forrást jelenthet.

2004 május 1-től Magyarország számára is adottak az európai gabona intervenció lehetőségei. Az intervenció működéséről több forráson keresztül is módjuk volt a gazdálkodóknak megismerkedniük. Lényege, hogy a termés november 1-től május 31-ig ajánlható fel EU intervencióra (2004. évben 2004. május 1-től május 31-ig).

Az intervenció értékesítésnek két feltétele van. Egyrészt az átadásra kerülő vetőmag tömege nem lehet 80 tonnánál kevesebb,

másrészt az adott őszi búza meg kell feleljen egy minőségi előírásnak (a magyarországi malmi minőségeknek). Az előbit az érintettek összefogása teremtheti meg, az utóbbit pedig normál fajtahasználattal, agrotechnikával biztonságosan el lehet érni. Az intervenció értékesítésnek azonban van egy kritikus pontja, ez pedig az, hogy az átvett gabona értékét, a betárolástól számított 30–35. nap között tudja csak kifizetni az intervenció bonyolító cég. Azt jelenti ez a gyakorlatban, hogy a felajánló gazdálkodó decemberben jut pénzéhez. Az intervenció fix összeg, ami a betárolás idejével kisebb mértékben emelkedik. Lényege azonban, hogy

tonnánként, mintegy 25.000 Ft bevételt biztosít. Ebből adódik, hogy az intervenció akkor jelenti a költségek megtérülését, ha a termés 4–4,5 t/ha körül mozog.

Az intervencióra átvett gabona tömege az EU tulajdona, az EU gondoskodik arról, hogy azt más országban, vagy az EU-n kívül exportra hasznosítsa.

Az őszi búza értékesítésének másik módja – az aratás pillanatától kezdve folyamatosan működő – szabadkereskedelem.

A szabadkereskedelemben megjelenő áru tömegének meghatározója a minőség. Hiszen minél jobb, minél megfelelőbb a malmi követelményeknek az adott áru, annál jobban versenyez az árubúza a kínálati piacon, és annál nagyobb mértékben számíthat tulajdonosa értékesítésre. Ez az utóbbi tény a másik oka, annak, hogy a magyar gazdálkodók jelentős része a felújított vetőmag használata mellett foglalt állást. A minőségi kínálati piac akár a hazai feldolgozóipar, akár az EU más felvásárlóinak előnyös beszerzést, a gazdálkodóknak pedig az intervenció küszöböt meghaladó értékesítési lehetőséget ad.

Természetesen, ha a minőségi kalászos gabona előállítás, és az értékesítés elmarad, még mindig ott az intervenció lehetősége. Igaz kevesebért, igaz később, de a termés biztos elhelyezését adja.

Az idei őszi búza vetőmag-előállítás tárgyalása során még két tényezőt célszerű megemlíteni. A vetőmag kínálatra korlátozó hatással volt az árubúza kedvező ára. Így a vetőmag-szaporító gazdaságok egy része is – a továbbtisztítás költségeit kerülendő – árubúzáként értékesítette a búza nyersárut. Ehhez az is hozzájárulhatott, hogy áthullásra, idegen magra nem javasoltunk engedélyt. A TermékTanács álláspontját az indokolta, hogy ha a vevő fémzárolt vetőmagot vesz, ezért fizet, annak genetikai tulajdonságain kívül, küllemi képe is feleljen meg a vetőmaggal szemben támasztott elvárásainak.

Sajnálatos módon egy másik tényező is befolyásolta a vásárlás lendületét. Magyarország támogatási rendszere az EU KAP reformjának megfelelően, szemléleti változáson megy keresztül. A jövőben nálunk sem a termés tömegét, mennyiségét, hanem a gazdálkodás tényét kívánja támogatni az agrár közigazgatás. Erről hangzott el Miniszterünk tájékoztató előadása is.

Ezt egyes sajtóforrások úgy jelentették meg, mintha a fémzárolt vetőmag használata a jövőben nem válna szükségessé.

A fentiekből is nyilvánvaló, hogy a támogatásnak nem feltétele a fémzárolt vetőmag használata, de ahhoz, hogy valaki biztonságosan, jó áron eladhassa az általa megtermelt őszi búzát, igenis minőségi fémzárolt vetőmagot kell használnia. Ez röviden azt jelenti, hogy a megnövekedett „országhatár”, megnövekedett piaci versenyhelyzetet is teremt. Ha tehát a magyar gazdálkodó nem a versenyhelyzethez igazítja termelését, hanem támogatásból kíván megélni, a jövedelem csökkenésére, és a problémák szaporodására számíthat. Vagyis, a jövőben tehát az eredményes árutermesztés, és a támogatás közösen fogja azt a jövedelmet biztosítani, mely a magyar agrárium részére az előrehaladást jelenti.

Most, az optimális vetésidőben (október 20-án), e sorok írásakor úgy látjuk, hogy az őszi búza vetőmag kereslet és kínálat 2003 évben egyensúlyban van. A kereslet szerint a közismert őszi búza fajta vetőmagja fogytán van, de valószínű a megtermelt vetőmag készlet elégséges lesz. Egy biztos azonban:

mind a vetőmag-előállítók, mind a vetőmag felhasználók számára a tapasztalat a hosszú távú

szerződéses kapcsolat kiépítésének fontosságát hangsúlyozza.

Az őszi kalászosok vetőmag-ellátásának problémamentes növényfajai általában a rozs és a triticale. E két fajból kiegyensúlyozott, évente becsülhető igény volt. Meghatározott termelőkör foglalkozik termesztésükkel, így általában sem hiányról, sem elfekvő vetőmagkészletekről nem szoktunk beszélni.

Őszi rozsából 730 ha-on volt vetőmag-szaporítás, és a tényleges nyerstermés 1.470 tonna volt (a vetőmag-szaporítás termésszáma 2,03 t/ha). Fémzárolt vetőmagként tehát mintegy 1.000 tonnára lehet számítani, ami 200–300 tonnával marad el az előző évek vetőmagkészletétől.

Triticáléből 3.600 ha-on végeztek vetőmag-előállítását, az átlagtermés 2,9 tonna/ha volt. Az összes nyerstermés 10.440 tonna. Fémzárolt vetőmagként, mintegy 8,5–9 ezer tonnára számíthatunk az elmúlt évek 10.500 ezer tonna fémzárolásához viszonyítva.

Mindkét faj termesztése iránt – az aszályos időjárás következményeként betudva – megnövekedett az igény. Többen gondolták, hogy e kevésbé igényes fajok termesztésére térnek át. Nem vitatkozva azon, hogy ez a megfontolás igaz-e vagy sem, mind a rozs, mint a triticale vetőmagja a vetési szezon közepére elfogyott.

Őszi árpából 6000 ha-os vetőmag-szaporításból 5960 ha kapott a szántóföldi szemle során alkalmas minősítést, 3,3 t/ha átlagterméssel. A betakarított nyerstermés 19 580 tonna volt. A várható fémzárolt vetőmag tömege 15 000 körül lesz. Vetőmaghiányt nem tapasztaltunk.

A felsoroltak szerint alakult tehát az utolsó önálló magyar őszi kalászos szezon vetőmagellátása. 2004-ben már EU-s tagként kell számoljunk. Az EU-s támogatási rendszer, az egyszerűsített támogatás bevezetésével, napjainkban válik a normál gazdálkodók – vetőmag-szaporítók, és felhasználók számára – ismertté. A különböző információk szerint

a gabonaágazat az EU csatlakozás nyertes területe lesz. Egyrészt a termelők – így a vetőmag-szaporítók is – részesülnek az egyszerűsített támogatás lehetőségéből,

mégpedig úgy, hogy egyrészt nem lesz területpihentetés, másrészt, hogy az intervenciós rendszer eredményes működtetése biztos értékesítési lehetőséget fog teremteni. Igazán azonban akkor leszünk nyertesek, ha az időjárás, az agrotechnika és természetesen a fémzárolt vetőmag használata ismételten biztosítja majd a már sokszor elért 4–4,5 tonnás termésátlagokat, a minőséget – az EU támogatást és az intervenciós értékesítést – illetően.

Dr. Hullán Tibor

EU CSATLAKOZÁS ELŐTT A GABONAÁGAZAT

A 2003-2004-es gabonaszezon utolsó két hónapja már az Európai Unió tagságunkat érinti. Érthető, hogy a gabona termékpálya szereplői – azon belül is elsősorban a termelők – körében nagy a várakozás. Jövő év májusától, helyzetük javulását, lehetőségeik bővülését várják. Az Európai Unióban folyik a Közös Agrárpolitika, a KAP reformja, ami már figyelemmel van a 10 új csatlakozó ország miatt bekövetkező változásokra is.

Európa szerte rendkívül kedvezőtlen időjárás volt az idén. Az aszály jelentős mértékben csökkentette a termést, ami kedvezőtlen irányban befolyásolja a gabonapiac alakulását. Az EU jelenlegi 15 tagországának az összes gabonatermése várhatóan 188 millió tonna. Ebből 94 millió tonna a búza, 46 millió tonna az árpa és 32 millió tonna a kukorica. A csatlakozó 10 ország összes gabona termése mintegy 47 millió tonna (16 millió tonna a búza és 8–8 millió az árpa és kukorica). A 25 ország összesített gabona mérlegében 293 millió tonna a szezonban felhasználható gabona, 9,5 millió tonna importtal és 16 millió tonna exporttal számolva.

A csatlakozó országok közül hazánk az évi 12–13 millió tonnás termésével dobogós helyet foglal el. Az idei évben azonban az utóbbi 10 év legalacsonyabb termését takarítottuk be. Búzából a 2,63 tonnás átlag mellett összesen 2,919 millió tonna termés lett. Az összes kalászos is csak 4,180 millió tonnát hozott. A várható kukoricatermés valószínűleg nem haladja meg a 4,5 millió tonnát. Így az összes gabonatermés 9 millió tonna alatt marad.

Természetesen a tőzsdei és a piaci árak is tükrözik a hazai és a szomszédos országokban kialakult árualap helyzetet. Október elején már nem csak az élelmezési búza, hanem a takarmánybúza és a kukorica piaci ára is meghaladja a 30 ezer forintot. A belföldi felhasználáson túl jelentkező export árualap mind búzából, mind pedig kukoricából csekély, igaz a kivitel üteme is alacsony. Ez utóbbi részben azzal hozható összefüggésbe, hogy a belföldi árak magasak, és egyelőre – a jelentős hiány ellenére – a környező országokba csak korlátozott nagyságrendű export bonyolítható le.

Hasonló okai vannak a gabona import próbálkozások korlátozott sikerének is. A magyar határon a vámmentes búza importja is magas áron kalkulál, a felhasználás helyére szállítva pedig már sokak számára elérhetetlen mértéket ér el a többlet költségek miatt. A magas belföldi gabonaárak ösztönzik a behozatalt. A vámkedvezmény (0, vagy néhány százalékos) importálható búza, árpa és kukorica lehetőség több százezer tonna, ami a következő hónapokban 100 ezer tonnás nagyságrendű gabona beérkezését valószínűsíti.

A csatlakozás előtt fél évvel egy szokatlan, némi túlzással rendhagyó szezon közepén kissé más megvilágításba kerülnek az EU gabona szabályozásának fő elemei, a területi támogatás és főleg az intervenció.

Támogatási lehetőségek

Ami a terület alapú támogatást illeti, tavaly év végén a Koppenhágai Megállapodással szentesített terület nagyság (3 487 792 ha) és referencia hozam (4,73 tonna/ha) ismeretében, szakmai körökben kezdetét vette a számolgatás. Az eredeti elképzelés szerint az úgynevezett GOFR-

A 2003. évi kalászos gabonatermés eredményei

Termék	Betakarított terület 2003-ban (hektár)	Termésszáma (tonna/hektár)	2003. évi termés (tonna)	2002. évi termés (tonna)
Búza	1 112 000	2,63	2 919 000	3 896 000
Árpa	342 000	2,38	813 000	1 053 000
Rozs	46 000	1,45	67 000	95 000
Triticale	139 000	2,01	278 000	362 000
Zab	69 000	1,50	103 000	138 000

ra (azaz a gabona, olajos magvak, fehérjertartalmú- és rost) növényekre járt volna a támogatás. Az eredeti terület és referencia hozamok alapján, a jelenlegi árfolyammal számolva, 41 800 Ft/ha támogatást igényelhetnének a gabonatermelők 2004-ben a közvetlen támogatási rendszerben. Ennek a módszernek egyik alapkövetelménye a kötelező területpihentetés, ami jelenleg az EU-ban a támogatásra benyújtott terület 10 százalékát érinti. A magyar adatok alapján csak a 19,45 ha feletti gabonaterület esetén lenne kötelező a területpihentetés.

A Megállapodás alapján a másik lehetőség az úgynevezett egyszerűsített támogatás, amely nem csak a GOFR növényekre vonatkozna, hanem összesen 4,314 millió hektárra. Ebbe beletartoznak a következő mezőgazdaságilag megművelt területek: regisztrált szántóterület, összeírt gyümölcsültetvény, összeírt szőlőültetvény, rét és legelő összes területe, szántóföldi zöldségtermesztés és szántóföldi burgonyatermesztés.

A területalapú támogatás két részből tevődik össze: az úgynevezett EU boríték (az EU-s támogatás 25 százaléka) 299,3 millió euró (a mai árfolyamon 76 milliárd Ft) és a nemzeti boríték (ez 30 százalékot tesz ki), ami 359,16 millió euró (az 91 milliárd Ft). A jelenlegi számítások szerint, (ez még nem végleges), a gabonafélékre az EU-s borítékból 17–18 ezer forintot, és a nemzetiből is hasonló nagyságrendű támogatást igényelhetnek a gazdálkodók, tehát összességében 35 ezer forintot hektáronként.

A kérelem beadásának határideje:

2004. június 15.

Támogatás kifizetése:

2004. december 1. – 2005. április 30.

Kötelező területpihentetés nincs.

Előleg kifizetése:

2004. december 1 előtt maximum 50 % mértékig.

Az EU gabonaszabályozás másik fő eleme az intervenció felvásárlás. Az intervencióban résztvevő gabonák: búza, durumbúza, kukorica, árpa, rozs, cirok, rizs.

Intervenció ár: 101,31 euró/tonna (a jelenlegi árfolyamon: 25 700 Ft.)

Árnövekmény: 0,93/tonna havonta, (236 Ft/tonna/hó)

Intervenció időszak: november 1–május 31.

Felajánlható mennyiség: minimum 80 tonna

Fizetési feltételek: utolsó beszállítást követő 30 és 35 nap között.

Az intervencióban előírt: a különböző fázisok ellenőrzése és az adatszolgáltatási kötelezettség (készletekről, kifizetésekről stb.).

Intervenció változtatások

Az elmúlt időszakban több változtatást is terveztek. Az EU gabona intervenció rendszerében az ár csökkentése is ezek között szerepelt, azonban ezt nem hajtják végre. Felére csökken viszont a 2004 – 2005-ös szezonban a havi növekmény mértéke, és a rozs kimarad az intervencióból.

Hazánkban jelenleg az 54/2003-as FVM rendelet szabályozza a 2003. évi termései élelmezési búza és a takarmánykukorica intervenció felvásárlását. A búza intervenció ára 23 ezer Ft/tonna a kukoricáé pedig 21 ezer Ft/tonna. A közraktári tárolással kombinált intervencióban a teljes vételárát megkaphatja a felajánló, 100 %-os kamat és 20 Ft/tonna/hét támogatás mellett. Április 15-ig a termelő jogkövetkezmény nélkül eladhatja a gabonát, természetesen a felvett hitelt és kamatait akkor vissza kell fizetnie.

Ebben a szezonban a piaci árak az intervenció árakat lényegesen meghaladják, ezért búzából minimális volt az intervenció felajánlás (1000 tonna alatti), és kukoricából sem várható jelentősebb érdeklődés az állami felvásárlásra.

A jövő évben már az EU-s gabona intervenció rendszert kell hazánkban is alkalmazni. Ezzel kapcsolatban jelentős számú szakmai, szervezeti, intézményfejlesztési feladatot kell megoldanunk a következő hónapokban. 2001-ben kezdődött el a gabona tárolók felmérése, és 2002. év végéig a regisztrált 1.230 raktárból 286 raktár helyszíni ellenőrzését végezték el. 2003-ban folytatódik a munka és rövide-

sen 400 raktárbázisról áll rendelkezésre részletes anyag. Véglegesítésre kerülnek az intervenció referenciapontok (számuk valószínűleg 75 lesz) és meg kell határozni azt is, hogy hol milyen gabona átvételét végzik. A végrehajtás intézményrendszerében fontos az intervenció központ és a területi hivatalok kiépítése. A Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalra kulcsszerep hárul az intervenció lebonyolításában. Az intervenció eljárásrendjének főbb pontjai (csak felsorolásszerűen): áru beszállítása, átvétele, fizetése a felajánlónak, raktározás, értékesítés és ellenőrzések.

Rendkívül fontos feladat továbbá a minőségvizsgálati és az intervencióhoz kapcsolódó statisztikai rendszer kiépítése. Ez utóbbi keretében meghatározott gyakoriságú, és mélységű adatszolgáltatás kell. (Pl.: az intervenció készletek tárolási helyéről, mennyiségéről, minőségéről, fizetésekről stb.)

A gabona intervenció részletes megismertetése, valamennyi piaci szereplő érdeke. Ezért tanfolyamokat szervezünk, először az oktatók, majd a raktáraknál dolgozó szakemberek részére. Az EU-s követelményeknek megfelelő, egységes ismeretek és szemlélet kialakítása a cél műszaki, minőségvédelmi, nyilvántartási stb. vonatkozásban.

Sok kérdés még tisztázásra vár a csatlakozás előtt. Ilyen pl. a normál átmenő készletek megállapítása, és betartása. Ellenkező esetben szankciókra számíthatunk és EU részéről. Az intervenciót nem kellene megváltásként kezelni a gabona ágazatban, hanem inkább egy végső biztosítékként, ami stabilizálólag hat az egész termékpályára. Az EU-ban előírt intervenció minőségénél a lényegesen jobb hazai búzatételeket, remélhetőleg az intervenció áránál magasabb áron lehet majd értékesíteni a malomipar és a külföldi vevők számára.

Senki sem számít arra, hogy az EU-ban problémamentes lesz a gabona termékpálya szereplőinek a helyzete. A gabonatermelők, feldolgozók és kereskedők várakozásai elsősorban a kiszámíthatóbb és biztonságosabb piaci körülmények irányába mutatnak.

Kováts Béla
FVM-ARH

Értesítjük Partnereinket, hogy a Vetőmag Terméktanács neve – a 2003. május 13-ai Küldöttközgyűlés alapján – az alábbiak szerint megváltozott:

Új név: **VETŐMAG SZÖVETSÉG ÉS TERMÉKTANÁCS**

Címünk és telefonszámaink változatlanok:

Cím: 1054 Budapest, Szabadság tér 14. IV. 414.

Telefon: 332-5755

E-mail: vetomagt@elender.hu

Postacím: 1241 Budapest, Pf. 140.

Telefax: 302-6507

Honlap: <http://www.vetomagtermektanacs.hu>

Az EU Közös Agrárpolitikájának (CAP) 2003. évi reformja

Ha a közös agrárpolitikáról beszélünk, először az EU egyik legrégebbi közös politikáját kell vizsgálat tárgyává tennünk, mely tulajdonképpen a 60-as évek óta működött szinte változatlan formában az 1992-ig. E hosszú ideig konzervált, a piaci versenytől részben megóvott protekcionista rendszer azonban számos, sürgősen megoldandó problémát vetett fel.

Az előzmények

A problémák gyökerét a korlátlan mennyiségekre érvényes garantált árak biztosítása okozta, mivel ez hatalmas túltermeléshez vezetett. Az 1992-es reform előtt már oda jutottak, hogy a mezőgazdasági támogatási igények mellett a feleslegek raktározási, értékesítési költségeinek fedezése tette ki az EU közös költségvetésének kétharmadát.

Ugyancsak a magasban tartott garantált felvásárlási árak következtében a mezőgazdasági termékek nagykereskedelmi ára akár kétszer háromszor meghaladta a világpiaci árakat. A kialakult helyzet maga után vonta, hogy a piacot csak rendkívül magas import vámokkal lehetett megvédeni (lefölözés). A helyzetet még elfogadhatatlanabbá tette az, hogy az Európai Unió, sokszor a világpiaci árnál alacsonyabb, szubvencionált, exportárakon próbált meg túladni termékfeleslegén. Ezáltal az EU-t egyre erőteljesebb támadások érték mind az USA mind, a GATT egyezményt aláíró országok képviselőitől.

E folyamatok ellensúlyozásaként, már 1992-ben, majd 2000-ben is próbálkozások történtek a CAP megreformálására. Mindkét reform alapvető törekvése a gazdálkodóknak nyújtott közvetlen kifizetések termelésről történő leváltása volt. Helyébe a jövedelemtámogatás lépett. Emellett egyéb, a termelést csökkentő lehetőségek támogatásával próbálták a gazdálkodókat segíteni. Ilyenek voltak a környezetvédelem, vidékfejlesztés, marketing tevékenység, élelmiszer-biztonság, minőségi termelés érdekében nyújtott támogatások.

Azonban mindkét reform elmaradt az előzetes várakozásoktól. Nem nyújtottak megfelelő megoldást az EU előtt álló, és az évtizedek óta fennálló problémákra. Nem orvosolta a világpiaci árak és a közösségi árak között meglévő jelentős különbségeket, s nem nyújtott megoldást a termékfeleslegék gondjaira sem.

Hogy a többszöri próbálkozás ellenére miért nem sikerült egy radikális reformot

bevezetni, több okra vezethető vissza. A nyújtott agrártámogatások 80%-át egy igen szűk csoport (a támogatásra jogosultak 20–25%-a) veszi fel. Ennek a létszámában kicsi, de annál nagyobb gazdasági és politikai befolyással bíró termelői csoportnak sikerült az általa irányított agrárlobbykon keresztül a CAP reformot a saját érdekeinek megfelelően alakítani. Egy másik jelentős tényező Franciaország szembehelyezkedése a reform törekvésekkel. Mivel Franciaország a legnagyobb élvezője a jelenlegi rendszernek nem érdeke a változtatás.

A 2003-as CAP reformot kikényszerítő hatások

A jelentős külső és belső nyomás hatására a 2003-as reform áttörést jelenthet az EU közös agrárpolitikájában. A reformot kikényszerítő tényezők egyike a GATT „béke záradékának” 2003-as lejáratá, mely eddig a CAP védelmét jelentette. Kimondta ugyanis, hogy nemzetközi szinten nem támadhatják az EU közvetlen kifizetési és exporttámogatásait. A tíz országgal történő bővítést követően, az EU agrárterülete 29%-kal, agártermelőinek száma pedig 55%-kal fog gyarapodni, s újabb kihívás elé állítja az EU agrárrendtartását.

Másrészről a CAP további megreformálását olyan belső problémák és fejlemények is elengedhetetlenné teszik, mint: fogyasztói elégedetlenség, környezetvédelmi problémák, további túltermelés veszélye.

Legfőbb intézkedések

A 2003-as agrárreform egyik változása, hogy az EU agrárköltségvetésének több mint 2/3-át kitevő közvetlen kifizetéseket leválasztják a termelésről (decoupling). Az intézkedés következtében a termelő a termelés szerkezetét a piac jelzéseinek megfelelően tudja alakítani. A leválasztás mértéke azonban nem lesz teljes. A gabonák esetében csak 75%-os annak elkerülése érdekében, hogy ne kelljen a termőföldek tömeges elhagyásától tartani a mostohább adottságú régiókban. A támogatások és a termelés szétválasztása 2005-től lép életbe egy 2007-ig tartó átmeneti időszakkal, melyben a tagállamoknak lehetőségük nyílik, hogy haladékot kérjenek az új rendszer bevezetésére.

A reform másik jelentős intézkedése az

egyetlen összevont gazdaságtámogatás (single farm payment) felállítására. A rendszer a termelők számára, az eddig létező különféle jogcímenen járó támogatási formák összevonásával, alanyi jogon nyújt támogatást. Az összevont gazdaságtámogatási rendszer így egyesíti magában:

- a GOFR növények,
- a rizs, kender, durumbúza,
- a szárított takarmány,
- és a vetőmag területalapú támogatását,
- illetve húsmarha, juh és egyéb állattenyésztési támogatásokat.

A tagországok lehetőséget kapnak arra, hogy az összevont gazdaságtámogatást részlegesen alkalmazhassák. Vagyis a jelenleg érvényes szabályok szerint folyósíthatják a támogatást a GOFR növényeknél 25%-ig, a durumbúzánál 40%-ig. A tagországok döntésére bízzák, hogy vetőmagot bevonják-e az összevont gazdaságtámogatásba vagy azt kizárólag azokra a táblákra adják, ahol a GOFR jogosult fajokat termesztik.

A tagállamok, az összevont gazdaságtámogatás összegének maximum 10%-áig kiegészítő támogatást nyújthatnak gazdálkodóiknak a környezetvédelem, a minőségi termelés és a marketing területén. A kifizetések mértéke 2000–2002 közötti bázisidőszak alapján kerül meghatározásra. (Vagyis az ezen időszak alatt, különböző jogcímen folyósított, közvetlen támogatások átlaga fogja meghatározni a leválasztott támogatás nagyságát.)

A közvetlen kifizetések jelenlegi rendszerének bevezetésekor, a tagországok regionális átlaghozamokat is megadhatott. Ennek következtében a területalapú támogatások eltérőek lehetnek. Az új, összevont támogatási rendszerre való átállással a tagországok lehetőséget kaptak regionális határértékek megállapítására, illetve a támogatások egy részét a régiók között átcsoportosíthatják. Ilyenkor azonban a területpihenetési kötelezettséget is regionálisan kell meghatározni. (A területpihenetésben más eltérés nincs a jelenlegi rendszertől.)

A támogatás folyósítását a korábbinál is nagyobb mértékben kötik a különböző környezetvédelmi, élelmiszer-biztonsági, növény- és állat-egészségügyi, állatjóléti intézkedések betartásához, valamint ahhoz, hogy a termelés alól kivont területet is gondozni kell. A szigorító intézkedések ellenére azonban jó hír, hogy a kifizetés feltételeként betartandó előírások száma csökken.

A 2003. évi agrárreform egyik leglényesebb eleme a degresszivitás és moduláció, amit a gazdaságok jövedelmeinek igazságosabb elosztása érdekében vezettek be. Ennek lényege, hogy az évi 5000 eurónál több közvetlen jövedelemtámogatást élvező gazdaságoknál a közvetlen jövedelemtámogatást fokozatosan csökkentik. A csökkentés következtében felszabaduló összeg vidékfejlesztésre fordítandó. A megtakarítá-

sok egyharmada abban a tagállamban marad, ahol a megtakarítás keletkezett. A fennmaradó kétharmadot különböző mutatók alapján osztják szét a tagállamok között.

Az agrártámogatások rendszerének változtatásán kívül a reform jelentős forrásokat biztosít még a vidékfejlesztésre, környezetvédelemre, minőségi termelés támogatására, gazdaság-tanácsadási rendszer működtetésére, szabványoknak való megfelelés támogatására, erdészeti programokra.

A reform értékelése, várható hatásai

A 2003-as CAP reform hatásában valószínűleg jelentősebb lesz korábbi két elődjénél, de távolról sem tekinthető radikálisnak. Kétségtelenül pozitív lépésnek értékelendő a közvetlen kifizetéseknek a termeléstől való leválasztása, hiszen a termelők alanyi jogon jutnak támogatáshoz, így a piaci kereslet-kínálat függvényében dönthetik el mit termeljenek. Ez hosszú távon a túltermelés és a költségvetési kiadások csökkenéséhez, a termelők növekvő döntési szabadságához vezet.

Mint korábban említettem ez a szétválasztás nem teljes. Bizonyos szektorokban (gabona, marha, juh, stb.), eltérő mértékig fennmarad a régi rendszer. Ráadásul a tagállamok opciót élveznek a bevezetés idejéig illetően. Ugyancsak nem történt átfogó reform a gabona intervenciók árának csökkentésére. Habár a rizs intervenciók árát 50%-kal csökkentették, illetve a rozs kikerült az intervenciók rendszeréből, nincs garancia arra, hogy a gabona túltermelés nem fog a jövőben gondot okozni. Annak ellenére, hogy az agrárreform egyik legfőbb célja a

túltermelés elkerülése, s ezáltal az exporttámogatások iránti igény csökkentése, nem tartalmaz semmilyen intézkedést a közvetlen exportszubvenciók vonatkozásában.

Hatása a magyar mezőgazdaságra

Az agrárreformnak a csatlakozás folyamatára, illetve a csatlakozó országok mezőgazdaságára gyakorolt hatásáról keveset lehet tudni, mivel a dokumentumok meglehetősen szűkszavúak ebben a tekintetben. A magyar agrárgazdaságnak mindenekelőtt biztonságra, kiszámítható agrárpolitikára lenne szüksége. Ennek ellenére azt tapasztaljuk, hogy az agrárpolitika, – amelyhez ténylegesen csatlakozni fogunk –, igen sok területen eltér attól az agrárpolitikától, amiről a csatlakozási tárgyalásokat folytattuk.

Ami a reform egyes intézkedéseinek Magyarországra gyakorolt hatását illeti szintén nagy a bizonytalanság. Valószínűsítenni lehet például, hogy a közvetlen kifizetések csökkentése következtében keletkező megtakarítás vidékfejlesztésre fordítása mindaddig nem vonatkozik ránk, míg a közvetlen jövedelem támogatás mértéke nem éri el az EU szintjét (2013). Ez annál is inkább logikusnak tűnik, mivel a 2002. decemberi koppenhágai csúcson megállapodás történt arról, hogy az új tagok a vidékfejlesztési támogatásaik 20%-át felhasználhatják a nekik járó közvetlen kifizetések nemzeti megjelölésére. Így tulajdonképpen egy fordított modulációról van szó. Az sem világos, hogy mi jelenti az EU-s szintet, vagyis minek az elérésekor lép érvénybe az új tagok esetén a degresszivitás és a moduláció? Vajon beleszámít-e a 30%-os nemze-

ti megfejelés vagy a nélkül kell elérni az EU-s szintet?

Azt sem lehet tudni, hogy az 5000 eurós évi támogatottsági szintet, – az új tagok gazdálkodói esetében – milyen alapon határozzák meg? A csatlakozás előtt élvezett támogatások, avagy a csatlakozás utáni közvetlen jövedelemtámogatások szerint? Szintén kérdéses még, hogy az összevont gazdaságtámogatás 2000–2002-es bázisát miként számolják az új tagoknál? Az sem tisztázott, hogy a szétválasztás esetén is alkalmazható-e a 30 százalékos nemzeti megfejelés, s ha igen, akkor milyen feltételekkel és milyen ágazatokban?

Magyarország számára előnyös, hogy a szétválasztás opcionális. Tehát igényének megfelelően választhat, hogy mikor kíván áttérni az új rendszer alkalmazására. Hosszú viták eredményeképpen, hazánk a 2007-ig tartó átmeneti időszakra nem az EU-ban honos területalapú-, hanem az egyszerűsített támogatást választotta. Az általányszerűsített támogatást választotta. Az általányszerűsített támogatást választotta. Az általányszerűsített támogatást választotta.

Egyértelműen kedvező Magyarország számára, hogy a gabonafélék, beleértve a kukorica és a takarmánygabona intervenciók árát nem csökkentik. Ez jelentős jövedelembiztonságot jelent a magyar gabona-termesztők részére.

Végül meg kell említeni a reform azon irányát, hogy megnő a támogatások nyújtásakor és felhasználásakor a nemzeti hatáskör. Az, hogy a CAP reformja a korábbinál sokkal nagyobb mozgásteret és több választási lehetőséget kínál a tagállamoknak, könnyebbé teheti a magyar érdekek érvényesítését.

Ruthner Szabolcs

Elnökségi ülés

A Vetőmag Szövetség és Termék-tanács Elnöksége 2003. október 10.-én ülést tartott. Az elnökségi ülésen az aktuális problémák kerültek megtárgyalásra és döntés született ezek megvalósítása érdekében.

Bemutatására került a kalászos vetőmaghelyzet. Az adatok szerint megállapítható, hogy a kalászos vetőmag-szükséglet jelentősen növekedett, a készletek azonban – ismert aszályos időjárás miatt – korlátozottak. Előreláthatólag ennek ellenére – egyes keresett búzafajták, a rozs és tritikálé vetőmagon kívül – az igények kielégíthetőek lesznek. Az Elnökség fontosnak tartja, hogy minden fórumon, szaksajtóban kihangsúlyozásra kerüljön a fémzárolt

vetőmag használatának jelentősége, összefüggése a minőségi árubúza termesztéssel. Az EU árubúza termesztésében Magyarország csak a minőségi árualappal tud stabil piacot kiépíteni. Az Elnökség fontosnak tartja, hogy a jövőben a Termék-tanács határozottabban szerepeltesse a sajtóban szakmai álláspontját akkor is, ha ez ellentétesen tűnik minisztériumi megfogalmazással.

Az irányárral kapcsolatosan az Elnökség megerősítette, hogy a Termék-tanács csak végfelhasználói irányár kiadására jogosult, annak tartalmi része az adott szerződéses partnerek döntésétől függ.

Tájékoztató hangzott el a jelenlegi rendeletek előkészítő munkájáról. Az Elnökség a tájékoztatót megvitatta, hiányolja az előkészítő munka széles körű

társadalmi egyeztetését és a rendeletek időbeli elhúzódsát.

A 106/2003. (IX. 16.) FVM rendelet foglalkozik a fajtaelismerés díjtételeinek újraszabályozásával. Az Elnökség a rendelet felülvizsgálatát tartja indokoltnak, figyelembe véve, hogy az abban foglaltak messze túllépek az elfogadható áremelkedés mértékét és olyan díjtételek bevezetését is tartalmazza, amelynek az Elnökség megítélése szerint jogszabályi háttere nincs. Az Elnökség 3 tagú bizottságot választott a rendelet felülvizsgálatára és a szakmai vélemény végleges kialakítására.

Tájékoztató hangzott el az Ajánlati Fajtalista létesítésének jelenlegi helyzetéről, továbbá a Termék-tanács előtt álló feladatokról. Ezekkel kapcsolatban a Termék-tanács tagjai cikkek formájában kapnak majd részletes tájékoztatót.

Fajtaoltalom az Európai Unióban

A VT folyóiratának 1999/2 száma már foglalkozott a kérdéskörrel. Pontos definiálta az EU-ban működő fajtaoltalom és fajtaelismerés közti különbséget. A téma újbóli felvetése a csatlakozás küszöbén, ismételten aktualitást nyert. A fajtaoltalommal kapcsolatos kérdéskör teljes körűjárása és a hozzákapcsolódó joganyag részletes ismertetése, nyilván a folyóirat kereteit meghaladó feladat. Célunk mindössze a közösségi fajtaoltalmi rendszer néhány leglényesebb elemének ismertetése, illetve a téma iránt részletesebben érdeklődők számára egy olyan „iránytű” nyújtása, amely segíthet a további informálódásban.

A Közösségi Növényfajta Hivatal felépítése

A közösségen belül a növényfajta oltalommal kapcsolatos tevékenységeket a franciaországi Angers-ben működő, Közösségi Növényfajta Hivatal (CPVO) Community Plant Variety Office koordinálja. A hivatal munkáját elsősorban az Igazgatási Tanács felügyeli, melynek egy-egy képviselőjét minden tagállam, illetve az Európai Bizottság delegálja. A Tanács szövegezi az alapvető működési rendet és politikát, irányelveket bocsát ki, emellett kialakítja a CPVO költségvetési szervét és ellenőrzi annak működését. A Tanács élén az Európai Unió tanácsának jelölése alapján megválasztott elnök áll. A hivatal funkcionálisan három egységre tagolódik: Technikai Osztály, Pénzügyi és Adminisztratív Osztály, Jogi Osztály. Ha a Hivatal által vizsgált tulajdonságokkal, vagy a névhasználattal szemben kifogás merül fel, az felülvizsgálati kérelem formájában a Fellebbviteli Tanács elé kerül. A bizottság nem állandó. Független tagjai egy listáról történnek kiválasztásra az ügy természetének megfelelően. A Tanács döntése ellen közvetlenül az EU Bizottsághoz lehet fordulni. A felülvizsgálati rendszer eléggé bonyolult, de végig teljes betekintési lehetőséget biztosít az érintetteknek. A CPVO ezen kívül közvetlen, vagy közvetett kapcsolatban van számos közösségi intézménnyel, mint pl.: az Európai Tanács, Európai Számvevőszék, Európai Bíróság.

A fajtaoltalmi eljárás jellemzői

A fajta oltalmát kérvényezni lehet a hivatalos tizenegy nyelv bármelyikén közvetlenül a CPVO-nak, vagy valamelyik, a tagállamokban működő nemzeti fajtaoltalmi hivatalnak, mely megteszi a megfelelő lépéseket, hogy a pályázati anyag a CPVO-hoz eljusson. Bármely magánszemély vagy vállalat kérvényezheti fajtája oltalmát, ha állandó lakhelye vagy székhelye az EU-ban

van. Olyan államok, melyek nem EU tagok, – de az UPOV-nak tagjai –, szintén kérhetnek fajta közösségi oltalmat, ha azt valamelyik EU tagállamban működő CPVO által megbízott szervezet ajánlja.

Az oltalomra pályázó fajták DUS vizsgálaton esnek át. Mivel a Hivatalnak önálló intézmény hálózata nincsen, vizsgálatait a tagországok fajtaoltalmi intézményein keresztül gyakorolja. A vizsgálatra beküldött fajták részben egymással, részben egy vagy több, már oltalom alatt álló referencia fajtával kerülnek összehasonlításra. A vizsgálati tényezők közül a megkülönböztethetőség különös hangsúlyt kap az oltalmi eljárás során.

Az említettekén túl, a fajtákat azonosításra alkalmas névvel is el kell látni. A fajta elnevezését a pályázó javasolhatja, de a Hivatalnak kell azt jóváhagynia. A névválasztás jóváhagyásához azonban számos kritériumnak kell megfelelni. Lehetővé kell tenni a pályázónak a fajta egyértelmű azonosítását, illetve különbözőnek kell lennie a fajon vagy rokon fajokon belüli már létező fajtanevektől.

A fajtának az oltalmi eljárás lefolytatásához újdonság értékkel kell rendelkeznie. Egy fajta akkor számít újnak, hogyha az oltalmi kérelem idejét megelőzően nem került értékesítésre korábban, mint egy év az EU tagországokban, illetve korábban, mint 4 év az EU-n kívül.

Ha a Hivatal az elvégzett vizsgálatok alapján úgy találja, hogy a fajta eleget tett a felállított követelményeknek, engedélyezi, hogy a vizsgált fajta közösségi növényfajta oltalomban részesüljön. A CPVO kibocsát egy bizonyítványt, tanúsítva, hogy a fajta oltalom alatt áll. Ezen kívül kiállít egy hivatalos részletes jellemzést az oltalom alatt álló fajtáról. A közösségi fajtaoltalom általánosan 25 évre szól. Szőlő, burgonya, illetve gyümölcs- és díszfák esetében azonban ez az időszak 30 év.

A közösségi növényfajták oltalmát főként a 2100/94/EK tanácsi rendelet szabályozza. A rendelet végrehajtásának szabályairól, a Közösségi Növényfajta Hivatal részére fizetendő díjak tekintetében a 1238/95/EK, a Hivatal előtt folyó eljárásokról a 1239/95/EK bizottsági rendeletek nyújtanak tájékoztatást. A tanácsi rendelet 14. cikkének 3. bekezdésében biztosított mezőgazdasági mentesség (un. farmerjog) érvényesítésének végrehajtási szabályairól a 1768/95/EK bizottsági rendelet tájékoztat. Mind a tanácsi, mind a három bizottsági rendelet magyar fordítása megtalálható, az Igazságügyi Minisztérium honlapjának fordítási adatbázisában a www.im.hu címen.

Kapcsolódási pontok a nemzeti és közösségi fajtaoltalmi rendszerek között

A világon általában a fajtavédelmet kétféle módon lehet megszerezni. Ez az oltalom és a szabadalom. Az EU-ban kizárólag oltalom formájában, a már hivatkozott 2100/94/EK rendelet szerint védhető a fajták. Nálunk Magyarországon, a nemzeti növényfajta oltalmat a Szabadalmi Hivatal adja ki, és a hozzá szükséges DUS vizsgálatokat az OMMI végzi. A magyar növényfajta oltalomról az „1995. évi XXXIII.” szabadalmi oltalomról szóló törvény XIII. fejezete rendelkezik. Megtekinthető a Magyar Szabadalmi Hivatal honlapján a www.hpo.hu címen.

A közösségi növényfajta oltalom azonban nem kapcsolható össze nemzeti oltalommal (vagy szabadalommal). Ha egy fajta az EU közösségi fajtaoltalma alatt áll, az azt megelőző nemzeti oltalom (vagy szabadalom) megszűnik, illetve felfüggesztésre kerül a közösségi oltalom idejére. A szükségtelen ismétlések elkerülése végett, a korábban a tagországban végzett hivatalos DUS vizsgálatokat nem kell elvégezni még egyszer, a CPVO felhasználja azokat.

Korábban, ha a nemesítő a teljes EU-ra szerette volna a fajta oltalmát kiterjeszteni, kérelmét minden egyes tagországba be kellett nyújtania. Mióta az új közösségi oltalmi rendszer bevezetésre került a nemesítőnek mindössze egy kérelmet kell benyújtani, hogy elérje ugyanazt az oltalmi szintet.

A témában érintettek figyelmébe ajánlom Közösségi Növényfajta Hivatal honlapját a www.cpvo.fr címen, mely a tizenegy EU-ban hivatalos nyelv mindegyikén részletes információt nyújt a teljes oltalmi eljárásról és a szervezet működéséről. Többek között tartalmazza:

- az eljárásra illetve a szervezet működésére vonatkozó jogszabályok rendeletek gyűjteményét;
- a vizsgálati metodikát növényfajokra lebontva;
- a jelentkezési ívet, a kitöltését segítő útmutatóval;
- ajánlásokat a fajta nevezéktanával kapcsolatban;
- az oltalom alatt álló fajták rendszeresen frissített teljes listáját az alábbi paraméterek feltüntetésével: a fajta neve, a bejelentés dátuma, az engedélyezés dátuma, az oltalom lejáratja, a fajta bejelentő adatai;
- a Hivatal működésével, alapelveivel, felmerülő vitás kérdésekkel részletesen foglalkozó fontosabb publikációkat;
- a Hivatal éves jelentését;
- a nemzeti növényfajta hivatalok és kapcsolódó szervezetek Internet elérhetőségeit.

Ruthner Szabolcs

A termőföld használata három európai országban

A szerkezeti átalakulás kárpótlása földhasználattal, tulajdonviszonyokkal összefüggésben – bonyolult helyzeteket teremtett. Az így keletkezett problémákat különösen jól ismerik az idegen megtermékenyülő növényfajok vetőmag előállítói az izolációs távolságok biztosításakor. 2002. augusztus 1.-ével megalakult a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet (NFA). Célja, sajátos eszközeivel, a földhasználókkal és tulajdonosokkal kialakult konszenzus segítségével rendezni problémáinkat.

Felkértük *Czeti András* urat (mezőgazdasági attasé – Kopenhága), hogy agrárdiplomáciai tapasztalatai alapján, adjon bepillantást három olyan ország mezőgazdasági földhasználatával kapcsolatban, melyek, ha egymástól eltérő utat is követnek, egyben azonban hasonlítanak: történelmükben nem volt olyan változás, ami a földhasználat radikális átalakulását előidézte volna.

A mezőgazdasági területek vásárlásának szabályozása Svédországban

Az 1979-es Földvásárlási Törvény (törvény) és a végrehajtást részletesen kifejtő 1991-es Miniszeri Rendelet (rendelet) szabályozza Svédországban a mezőgazdasági területek vásárlásának feltételeit.

A földtörvény nem vonatkozik a családon belüli – ellentételezés nélküli – földtulajdon változásokra (ajándékozás, öröklés), így a gyakorlatban az országban lezajló földtulajdon változás közel 70%-a a törvény hatályán kívül esik.

A földvásárlást szabályozó törvény és rendelet, Svédország 1995-ös EU csatlakozását megelőző tárgyalásokon nem került napirendre. A témakörben sem svéd részről, sem az EU részéről nem mutatkozott a vonatkozó Acquis-tól eltérési igény.

A törvény definíciója szerint teljesen azonos elbírálás alá esik a művelésbe vont gazdaság (farm) és az erdőterület.

Svédországban a természetes személyek korlátozásmentesen birtokban tarthatnak mezőgazdasági- és erdőterületeket. Bizonyos előírások mellett, jogi személyek is földtulajdonnal rendelkezhetnek, így értelemszerűen a törvény e két tulajdonosi kategória földvásárlási viszonyait szabályozza.

1. Természetes személyek földvásárlása

Svédországban a ritkán lakott területeket a társadalmi célok szempontjából különbözőképpen definiálják. A földvásárlás szempontjából a ritkán lakott területek körét a vonatkozó rendelet határozza meg. (Ez gyakorlatilag az ország területének északi kétharmada.)

A ritkán lakott területek körén kívül eső „normál” területeken, természetes szemé-

lyek korlátozásmentesen vásárolhatnak mezőgazdasági- és erdőterületeket. A szabályozás valóban teljesen liberalizált. Így a tulajdonosok állampolgárságára semmilyen korlátozás nem vonatkozik. (A kör tehát nincsen az EU-s állampolgárookra szűkítve.) Sem a helyben lakási kötelezettség, sem a szakképzettség nem feltétel. De a farmok felső mérete sincsen korlátozva. Ezekben a területeken a piaci földadás-vétel egyetlen korlátja, hogy a meglévő birtokok nem darabolhatók fel úgy, hogy a keletkező részek gazdaságilag életképtelen méretűek legyenek. (De az életképes méretet sem határozták meg pontosan, hanem csak különböző ajánlások adnak bizonyos kereteket.)

A teljesen liberalizált – „déli” – földadás-vétellel szemben, a ritkán lakott területeken a földvásárlás engedélyköteles. A földvásárlási engedélyt, a központi közigazgatás egységeiként működő, tartományi közigazgatási hivatalok adják meg, ha a területileg illetékes önkormányzat megvizsgálta, hogy más helyben lakó természetes személynek nincsen az adott területre irányuló, indokolt vásárlási igénye (pl. saját farmjának v. erdőgazdaságának fejlesztése). Amennyiben az önkormányzat ésszerű, helyi földvásárlási igényt jelez, akkor a helyi földvásárló elővásárlási jogát érvényesítheti.

A ritkán lakott területeken sem kell földvásárlási engedély, ha a földvásárló igazoltan legalább 6 hónapja a kérdéses önkormányzat területén lakik a földszerzést megelőzően, vagy ha a földvásárló nyilatkozatot tesz, hogy az érintett önkormányzat területén az adás-vételt követő egy éven belül állandó lakhelyet létesít, és ott legalább 5 éven keresztül fog élni.

A statisztikákat elemezve, évente hozzávetőleg 1200–1300 földvásárlási engedélyért folyamodnak. Az esetek háromnegyed

résében az engedélyt a hatóságok megadják, és így az adott területeknek távol lakó tulajdonosa lesz. A helyi lakosok elővásárlási jogokkal mindössze nyegede él.

A költözködési nyilatkozat megtételével, évente 300–350 földszerző mentesül az engedélyszerzési kötelezettség alól. Ez a kör, valóban odaköltözik birtokára, s így aktívan hozzájárul a ritkán lakott területek népességének növeléséhez.

Amennyiben egy engedélyszerzés alól – nyilatkozattal – mentesült földszerző, a költözködési kötelezettségének, valamilyen oknál fogva mégsem tesz eleget, akkor az államnak lehetősége van a földterület megvásárlására (az eredeti adás-vétellel kialakított piaci áron). De ennek magas költségei miatt, a gyakorlatban az állam ezzel a lehetőséggel a legritkább esetben él.

2. Jogi személyek (gazdasági társaságok) földvásárlása

Jelenleg Svédországban a mezőgazdaságilag művelt területek és az erdők összes területének hozzávetőleg 50%-a farmercsaládok tulajdonában van. A másik 50% gazdasági társaságok között oszlik meg. A mezőgazdasági területeken a családi gazdaságok tulajdonhányada a jelentősebb, míg az erdőterületek vonatkozásában a GT-ok részesedése a nagyobb.

A svéd parlament politikai pártjai között régóta kialakult konszenzus, hogy családi gazdaságok és a GT-ok földtulajdoni egyensúlyán nem szabad változtatni, ezért a földvásárlási törvény a GT-ok földszerzését korlátozza.

A GT-oknak – függetlenül attól, hogy az adott föld ritkán lakott terület-e vagy sem – minden esetben földvásárlási engedélyt kell szerezniük.

Az engedélyező hatóságok – tekintettel arra, hogy a GT-k részesedése a földtulajdonban nem növelhető – csak akkor adnak engedélyt a földvásárlásra, ha:

- az eladó is GT;
- a földszerző GT a közelmúltban azonos méretű földet, természetes személy számára értékesített, vagy a GT kötelezettséget vállal, hogy ezt a közeljövőben megtétszi;
- a kérdéses földterület a GT jelenlegi birtokai közé beékelődött kisebb parcella;
- a földvásárlás formálisan mezőgazdasági- vagy erdő-területet érint, de a gyakorlatban az adott terület funkciója már megváltozott;
- speciális esetekben (egyedi döntés alapján).

Értelemszerűen új GT alapítóinak, a természetes személyek tulajdonában lévő mezőgazdasági- és erdőterületeinek apportjára nincsen lehetősége.

Fontos megjegyezni, hogy a svéd földvásárlási törvény nem tekinti elsődleges céljának az agrártermelés fenntartását, vagy fejlesztését, hanem sokkal inkább a ritkán lakott területek elnéptelenedésének megakadályozására és fejlődésének regionális problémáira összpontosít.

A földkérdés Norvégiában

A norvég jogrendszer erősen hagyományfüggő módon szabályozza a földtulajdon megszerzését és a földhasználatot. A szabályozás több cél párhuzamos megvalósítását tűzi ki. Ezek az önellátás; a településszerkezet stabilizálása; az erőforrások hosszú távú, hatékony felhasználása és a farmerek megfelelő gazdasági és társadalmi helyzetének biztosítása. A földpiac liberalizálása és a szerkezetváltás ellen a Koncessziós törvény, az Örökjogi törvény és a Konszolidációs törvény számos megkötést és korlátot emel.

A norvég jogrendszer és a közigazgatás szervezése

A norvég földtörvény értelmezéséhez a jogi és végrehajtási környezet rövid körvonalazása szükséges. A jogrendszer alapja az 1814. május 17-i Alkotmány, melyből minden más jogszabály levezethető. A norvég magánjogból hiányzik az összehasonlítható kodifikáció (törvények, szabályozások). Így a különböző ágazati jogszabályok sokszor átfedésben vannak, ami alkotmányos problémákat vet fel. A magánjog jelentős részét szokások, és általános jogelvek alkotják, melyek más jogszabályokból és jogtudósok írásából vezethetők le. Továbbá a bíróságok ítéletei is hozzájárulnak a jog fejlesztéséhez. A Legfelsőbb Bíróság döntése kötelező az alacsonyabb bíróságokra.

Magánjogi esetekben a bírósági eljárás egyszerű rendszert követ. Első fokon mintegy 100 kerületi bíróság jár el. Ezeknek teljes joghatóságuk van a magánjog és a közjog területén (ideértve a büntetőjogot is). A kerületi bíróságok döntései ellen az öt megyei fellebbviteli bírósághoz lehet fordulni. Végül a fellebbviteli bíróság döntése a Legfelsőbb Bíróság elé vihető. Mind a fellebbviteli bíróságok, mind a Legfelsőbb Bíróság a kerületi bíróságokkal azonos jogosítványokkal rendelkezik, így az ügy egészét felülvizsgálhatja úgy ténybelileg, mind jogilag.

A legfőbb jogalkotó a Parlament (Storting). A jogalkotás területén a király (illetve a kormány) rendeletalkotási jogosítvánnyal rendelkezik. Ez a hatalom tovább delegálható a hatáskörrel rendelkező minisztériumnak. Ilyenkor a jogalkotásért a miniszter felel a Parlamentnek.

A törvényalkotó nem használja az agrárjog kategóriát. Az Agrárjog egy gyakorlati gyűjtőfogalom a mezőgazdasági tevékenységet meghatározó szabályok összefoglalására.

Az 1955. március 18-ai Földtörvény, és az 1965. május 21-ai Erdészeti és Erdővédelmi Törvény végrehajtásában a főhatóság a Mezőgazdasági Minisztérium. Az Önkormányzati és Munkügyi Minisztériumhoz tartozik a lakás- és építésügy. A Környezetvédelmi Minisztérium felügyeli a természet- és tájvédelem ügyét, és felelős a különböző szennyezőanyag-kibocsátás szabályozá-

sáért. E három főhatóság tölti be a legfontosabb szerepet a területrendezés vonatkozásában.

A dekoncentrált államigazgatásban jelentős szerepe van a megyéknek. A megyei kormányzók felügyelik a területrendezés az építésügy és a környezetvédelem kérdéseit és a helyi önkormányzatok működését. A földhasználat tervezéséért, valamint a Földtörvény és az Erdészeti és Erdővédelmi Törvény végrehajtásáért a megyei mezőgazdasági bizottságok felelősek.

Az ország 18 megyei önkormányzatra van felosztva, melyek területe 2000 km²-től 18 000 km²-ig terjed, míg lakosságuk 75 000 és 450 000 fő között változik. A megyei önkormányzatok korlátozott adószedési joggal rendelkeznek, és ezekből a bevételeikből tartják fenn az egészségügyi és oktatási közszolgáltatásokat. A megyei önkormányzatok nem gyakorolnak felügyeletet a helyi önkormányzatok felett. A megyei tanácsok mandátuma öt évre szól, melyek tagjaik közül megyei végrehajtó bizottságot és egy hivatalvezetőt választanak meg.

A helyi ügyek igazgatását Norvégiában 448 helyi önkormányzat látja el. Ezek lakossága a néhány százas létszámtól 450 000 főig (Oslo) terjed. A helyi önkormányzatok az építési engedélyek kiadását, valamint a lakásprogramok szervezését és ezek finanszírozásának kialakítását végzik. Szervezetét, – hasonlóan a megyei önkormányzatokhoz – közvetlenül választott tanácsok tagjaiból kiválasztott végrehajtó bizottság és hivatalvezető alkotja. A mezőgazdaság és az erdészet felügyeletére az önkormányzati tanács helyi mezőgazdasági bizottságot választ, melyeknek rendelkezniük kell a vonatkozó törvények végrehajtásához szükséges ágazati szakismerettel.

A helyi önkormányzatok – a megyei kormányzó, valamint a Helyi Önkormányzati és Munkügyi Minisztérium felügyelete mellett –, nagyfokú önállósággal rendelkeznek. Bevételeiket a jövedelem- és vagyonadóik beszedésére alapozhatják.

A mezőgazdasági földkérdés szabályozása

1985. június 14-*ei Építésügyi és tervezési Törvény*

Célja a központi államigazgatás, a megyei- és a helyi önkormányzat tevékenységének összehangolása, az erőforrások használata és megőrzése érdekében. Norvégiában ez a törvény szabályozza leginkább a földhasználatot, ideértve a mezőgazdasági célú hasznosítást is. A területrendezés, a gazdasági és társadalmi fejlesztés vonatkozásában a kormány általános célokat és fontosabb alapelveket határoz meg, melyeket a megyei- és a helyi önkormányzatok követnek tervezési tevékenységük során.

Ez a törvény nem tesz különbséget a mezőgazdasági és nem-mezőgazdasági földhasználat között. Mindamellert számos törvényi előírás célozza a mezőgazdasági

területek nem-mezőgazdasági hasznosításának megakadályozását. E kiemelt védelem eredményeként, számos esetben természetvédelmi vagy közjóléti területek is mezőgazdasági területként kerülnek nyilvántartásra.

1970. június 19-*ei Természetvédelmi Törvény*

Ez a törvény szabályozza a nemzeti parkok, tájvédelmi körzetek és természetvédelmi területek kialakításának feltételeit. Az elmúlt 20 év folyamán több bírósági per foglalkozott farmerek követelései, a szóban forgó területek kialakításából származó kárik megtérítésére. A gyakorlatban, – bíróság nélkül –, mindössze néhány kivételes esetben kaptak farmerek ilyen alapon kompenzációt.

1979. december 21-*ei Földkonszolidációs Törvény*

Az első konszolidációs törvény 1821-es megalkotása óta ez a jogszabály alapvető jelentőségű a norvég mezőgazdaság szempontjából. A törvény célja alapvetően a mezőgazdaság és az erdészet földrendezési problémáinak a megoldása. A városi területek földrendezési igényeit más törvények szabályozzák.

A törvény általános célja, a mezőgazdasági vállalkozások jövedelmének növelése a birtokszerkezet célszerűsítésén keresztül. A jövedelmek növelése elméletileg két úton valósítható meg. Egyrészt a termelés fokozásával, másrészt a termelési költségek csökkentésével.

A kedvezőtlen klimatikus adottságok és az elaprózott birtokszerkezet miatt a norvég mezőgazdaság magas költségekkel dolgozik. A termelés volumenét pedig gyakorlatilag az erősen védett hazai piac mérete határozza meg. A '70-es évekig néhány mezőgazdasági termék esetében lehetőség volt a termelés bővítésére, de a '80-as évektől csak a költségsökkentés útján lehetséges a piacon realizált jövedelmek fokozása. Így a Földkonszolidációs törvény utolsó változatának a célja a mezőgazdasági termelési költségsökkenést eredményező birtokrendezés. Az erdészet vonatkozásában viszont megtalálható mindkét cél – a termelési mennyiség-növelés és a költségsökkenés – együttes jelenléte.

A jelenleg hatályos Földkonszolidációs törvény felsorolja a konszolidáció eszközeit. Közöttük kiemelt helyet foglal el a közös tulajdonban lévő birtokok felbontása, és az egyéni tulajdonon alapuló birtokok kialakítása.

A norvég földkonszolidáció főbb elemei a következők:

- Birtokrendezés értékárányos cserékkel;
- Állami földfelvásárlás. Egyrészt az infrastruktúrafejlesztés céljából, másrészt farmereknek birtoknövelésre, későbbi értékesítésre;
- Közös infrastrukturális beruházások (utak, csatornák) tervezése és a fenntartási költségek szétosztása;

d) Elavult haszonélvezeti jogok felszámolása és ezek kompenzációjának meghatározása;

e) Közös tulajdonban lévő birtokok felarabolása;

A földkonszolidációs folyamat elindítására csak kérelem alapján kerülhet sor. Általában farmerek vagy azok csoportjai kérelmezik a konszolidációt. De akár egyetlen bejegyzett birtok tulajdonosa, vagy állandó használati joggal rendelkező személy kezdeményezheti a konszolidációs eljárást. Ezen kívül, a Mezőgazdasági Minisztérium – speciális esetekben – konszolidációt kezdeményezhet. Ilyen eset, ha konszolidációval az állami támogatás hatékonyabbá tehető, vagy a b.) elemként meghatározott állami felvásárlás történik, illetve végső soron, ha a közérdek ezt szükségessé teszi.

Konszolidáció esetén, az egyes tulajdonosoknál megnyilvánuló hátrányokat teljes mértékben kompenzálni kell. A pénzügyi kompenzáció lehetősége erősen korlátozott. Főszabályként a kompenzációnak föld, haszonélvezet vagy más ingatlan formájában kell megvalósulnia.

A *Földkonszolidációs Szolgálat* egy speciális államigazgatási szerv, amely a törvény végrehajtásáért felelős. A Szolgálatot a Mezőgazdasági Minisztérium felügyeli. A szolgálat magja a Földkonszolidációs Bíróság. Ez egy döntéshozó testület. Egy bíróból (aki hivatásos földmérő) és két ülnökből áll. A bíróságot kis létszámú technikai személyzet szolgálja ki. A testület döntése nem adminisztratív jellegű, hanem bírósági döntés. A bíróságnak megvan a joga az érintett magánszemélyek közötti jogviszonyok megváltoztatására.

A bírósági, és más hatósági döntések összeütközésének elkerülése érdekében, a bíróság köteles döntése előtt egyeztetni a többi hatósággal, amennyiben fennáll annak valószínűsége, hogy összeütközés alakul ki. A törvény közvetlenül nem írja elő, de a gyakorlat a bíróságokat koordinációs szereppel is felruházta, ha különböző hatóságok eltérő célokat próbálnak megvalósítani a konszolidációs tervek kialakításánál. A bíróságnak jogában áll különböző hatóságok szakértőit igénybe venni.

1974. május 31-ei Törvény a koncessziókról és az ingatlanszerzéseknél érvényesülő állami elővásárlásról (Koncessziós törvény)

Norvégiában általános szabály, hogy senki sem juthat ingatlanhoz a királytól kapott koncesszió nélkül. A király e vonatkozású hatalmát a kormányhoz, és ezen belül a Mezőgazdasági Minisztériumhoz delegálta. Ez valamennyi ingatlanra érvényes helytől, mérettől és értéktől függetlenül.

A törvény célja az ingatlan adásvétel szabályozása, annak érdekében, hogy a tulajdonosi- és a használói viszonyok a mezőgazdaság, és a tágabban vett társadalmi érdekek szempontjából a legkedvezőbbben alakuljanak.

Egy megkötött adásvételi szerződés eladási oldala minden esetben kötelező ér-

vényű, de amennyiben a vevő nem felel meg a tulajdonosi kritériumoknak, akkor tovább kell adnia az ingatlan olyan személynek, aki vagy már rendelkezik koncesszióval, vagy ennek megadása nem ükötik akadályba.

Általános szabály, hogy a tulajdonszerzéshez koncesszió szükséges. Mindamelllett, az ingatlanszerző státusza vagy az ingatlan természetéből következően, ez alól kivétel szerezhető. A státuszából következő legfontosabb kivétel, hogy az eredeti tulajdonos házastársa vagy közeli családtagjai koncesszió nélkül megszerezhetik a tulajdonjogot. Ha azonban az ingatlan farm vagy erdő, akkor a tulajdonszerzőnek az ingatlanra kell költöznie, és azt működtetnie kell legalább 5 évig. A koncesszió megadásakor a hatóság több szempontot (politikai, gazdasági, ágazati, demográfiai stb.) értékeli. Például a koncesszió megtagadható, ha alapos gyanú merül fel, hogy az ingatlanszerző elsődleges célja a rövid távú tőkebefektetés. De ugyanígy megtagadható, ha a tulajdonszerző olyan testi fogyatékossgal rendelkezik, ami a föld művelését lehetetlenné teszi. (pl. súlyos mozgássérült nem szerezheti meg egy nehezen művelhető, lejtős terület tulajdonjogát. – Ezek minden esetben egyedi döntések.

Az állami és az önkormányzati elővásárlás joga 1909-től része a Koncessziós törvénynek. Elővásárlásra csak akkor kerülhet sor, ha az eredeti tulajdonos az ingatlan értékesíteni akarja, és erről kötelező érvényű szerződés született. Az elővásárlási jog érvényesítésekor az állam, vagy az önkormányzat a vevő helyébe lép. Az állam így felvásárolhat mezőgazdasági területeket, melyeket később értékesíthet olyan farmereknek, akik túl kicsi területekkel rendelkeznek ahhoz, hogy ebből megéljenek. Ha a mezőgazdasági terület adásvételekor az állam az árat túlzottan magasnak találja, akkor felkéri a bíróságot a használati érték alapján történő érték meghatározásra.

Az 1955. március 18-ai Földtörvény

A törvény célja a mezőgazdasági területek és erdők használatának szabályozása, annak érdekében, hogy a társadalom, és a mezőgazdaságból élők számára a legnagyobb hasznot hajtsák. A jogszabály szerint a tulajdonosoknak művelési kötelezettsége van, mely magában foglalja a legjobb termőképesség fenntartását. Minden helyi önkormányzatnál a földbizottság ellenőrzi a földhasználatot. Bejegyzi a szabálytalanságokat, és évente jelentést küld a megyei mezőgazdasági bizottságnak. A földbizottság javaslatokat tehet a jövedelmezőség fokozását segítő lépésekre. Mezőgazdasági termelésre alkalmas szántót csak a megyei mezőgazdasági bizottság engedélyével lehet bármilyen más célra használni.

Ha a megyei mezőgazdasági bizottság úgy találja, hogy a földet nem megfelelően művelik, vagy parlagon hagyják, akkor uta-

síthatja a tulajdonost, hogy tegye meg a szükséges lépéseket a – körülményeknek megfelelő – legjobb termés eléréséhez. Az utasítás végrehajtását határidőhöz kötik. Előfordulhat az is, hogy a tulajdonost földjének – öt évet nem meghaladó időre – beérbeadására kötelezik.

Amennyiben olyan nagyléptékű intézkedés vagy beruházás szükséges, melyet a tulajdonos nem képes, vagy nem hajlandó megvalósítani, akkor a megyei mezőgazdasági bizottság felterjeszti a tulajdonosváltási javaslatát, ahol olyan új tulajdonos kerül megnevezésre, aki képes a föld megfelelő művelésére. A javaslat alapján a tulajdonosváltásról a király dönt.

A mezőgazdasági vagy erdészeti hasznosításra alkalmas területeket csak a megyei mezőgazdasági bizottság hozzájárulásával lehet felosztani. A felosztáshoz a bizottság csak akkor járulhat hozzá, ha igazolható, hogy a létrejövő új részek gazdaságilag életképes egységeket alkotnak, vagy ha ehhez egyértelmű közösségi érdek fűződik.

Az 1965. június 25-ei Törvény a bérletről

Az épülettel nem rendelkező mezőgazdasági területek, tíz évet nem meghaladó bérlete, a tulajdonos és a bérlő szabad megállapodásának tárgya. Ennél hosszabb időszakra szóló szerződéshez a megyei mezőgazdasági bizottság hozzájárulása szükséges. Az épülettel rendelkező mezőgazdasági terület bérletéről szóló megállapodást minden esetben írásban kell rögzíteni. A bérleti díjat pénzben kell meghatározni, ami viszont indexálásra kerülhet. A bérleti díj alapesetben a tulajdonos és a bérlő szabad megállapodásán alapszik, de ha ez a bérleti díj túlzottan magas, akkor az Ár, Nyereség és Versenyszabályozási Törvény alapján a megyei mezőgazdasági bizottság megváltoztathatja azt.

1965. május 21-ei Erdészeti Törvény

Norvégiában a három jellemző fajafaj a lucfenyő, a skótfenyő és a nyírfa. Az erdőterületek 77 százaléka magántulajdonban van és többségét farmokhoz tartozó, kisebb erdőkkel művelik. Az erdőkben mindenki szabadon járhat és használhatja különböző pihenési célokra.

Az erdészeti törvény célja az erdők termékenységének fenntartása és az erdőtelepítés előmozdítása. A törvény szerint a fakitermelés tervezésénél és kivitelezésénél a természeti szempontokat és az erdő jóléti hasznosításának szempontjait arányos mértékben kell figyelembe venni. Ha a fakitermelés megtörtént, akkor figyelmet kell szentelni az erdő túraújtainak és sí-csapásainak járhatóvá tételére. Amennyiben az Erdészeti Hatóság úgy találja, hogy az erdőtulajdonos a karbantartó fakitermelést (vagy a tarvágást) úgy tervezi, vagy úgy valósítja meg, hogy az sérti a természetvédelem vagy jóléti erdőhasználat szempontjait, akkor a megyei mezőgazdasági bizottság javaslatára a Mezőgazdasági Miniszter-

rium egy meghatározott időszakra megtilt-
hatja, vagy korlátozhatja az adott területen
a fakitermelést. Hasonló eljárás szerint szá-
bályozható a fajok váltás, a csatornázás, a
műtrágyázás vagy a növényvédő szerek
használata is.

Ha olyan erdőkről van szó, melyek ter-
mészetvédelmi vagy jóléti funkciója
kiemelt, akkor a király további korlátozósa-
kat határozhat meg.

1984. március 13-ai Törvény a szennyezőanyag kibocsátásáról

A törvény célja a környezet védelme, a
szennyezőanyagok csökkentése és a hulla-
dékkezelés javítása. Jogalapot ad más jog-
szabályok megalkotására. Így például a Kör-
nyezetvédelmi miniszter 1989. március 1-jei
Rendelete szabályozza az állattenyésztés-
ben képződő szerves trágya tárolásának és
elhelyezésének korlátjait. A farmereknek a
szerves trágya terítéséhez tehenenként leg-
kevesebb 1 acre (0,4 ha) földterülettel kell
rendelkezniük.

1975. június 13-ai Törvény a háziállattartás szabályozásáról

A törvény az egyes állattartó telepek
méretét szabályozza. A Mezőgazdasági Mi-
nisztérium engedélye nélkül senki sem
nem létesíthet, vagy bővíthet meglévő ál-
lattartó létesítményeket (sertés, baromfi),
ha a termelési kapacitás meghaladná a vo-
natkozó határértékeket. Ezek a határérté-
kek 700 sertés, vagy 42 000 brojler, vagy
8000 pulyka. A határérték tojótyúkokra
2300 db. A korlátozás egyik célja, hogy az
állattenyésztő telep megfelelő nagyságú
földterülettel rendelkezzen a keletkező trá-
gya terítéséhez. Másik célja az ipari jellegű
komplexumok kialakulásának megakadályozása.

Az 1981. május 29-ai Természetvédelmi Törvény

Célja a természeti környezet sokszínű-
ségének és újratermelődésének fenntartá-
sa. A törvény keretei között a természeti
környezet felhasználható a mezőgazdaság
és különböző szabadidős tevékenységek
céljaira. E szerint az adott területen a va-
dászati és vadcsapdák állítása, a jogszabá-
ly korlátozásai mellett, a földtulajdonos
kizárólagos joga. A farmok gazdasági érté-
kének megtartása érdekében a vadászati
jogot, nem lehet a föld tulajdonjogtól 10
évnél hosszabb időre elválasztani (kivéve,
ha a vadászati jog a földhasználat jogát
követi).

Az 1957. június 28-i Törvény a szabadtéri pihenésről

A törvény szerint mindenkinek jogában
áll műveletlen területeken, gyalog szaba-
don áthaladni, a teljes év folyamán, ha ez fi-
gyelmesen és megfelelő gondossággal tör-
ténik. Művelt területeken a szabad áthalá-
dás október 15. és április 29. között engedé-
lyezett, ha a talaj fagyott vagy hóval borít-
ott.

A földkérdés szabályozása és az agrárpolitika

Az évtizedek óta követett norvég agrár-
politika célkitűzése a következő főbb pon-
tokban foglalható össze:

- Önellátás megteremtése élelmisze-
rekből és a faipari nyersanyagokból;
- Gyenge gazdaságú területek telepü-
lésszerkezetének stabilizálása;
- Az erőforrások hosszú távú, hatékony
felhasználási lehetősége;
- A farmerek megfelelő gazdasági és
társadalmi helyzetének biztosítása.

Norvégiában a mezőgazdasági műve-
lésre alkalmas területek kiterjedése nagyon
kicsi, ezért elsődleges cél az ilyen földek
megőrzése. Ezen célkitűzés megvalósításá-
nak elsődleges eszköze a földkérdés törvé-
nyi szabályozása.

Az agrárárak kialakítását nagymérték-
ben meghatározza az a *Mezőgazdasági Megál-
lapodás*, melyet évről évre a kormány és a két
meghatározó farmerszervezet köt meg. Ha a
kormány nem jut egyezsége az érdekképvi-
seletekkel, akkor a mezőgazdasági árakról a
parlament határoz. Az egyezmény nem csak
az árakat szabályozza, hanem a mezőgazda-
sági területeken használatos gazdasági esz-
közöket is.

Az intézményes árak fenntartására haté-
kony piacvédelem működik. Alapvetően, hogy a
piaci igényeket hazai termékekkel kell kielé-
gíteni. Az import csak a választék kiegészíté-
sét szolgálja.

A felsoroltakon kívül, az állami tőkével
működtetett bankok kedvezményes hitelek-
kel segítik a farmereket a földvásárlásban és
más állóeszközök beszerzésében.

A vidéki területek népességének meg-
tartását a Földtörvény és a Koncessziós Tör-
vény mellett az *Örökjogi Törvény* is szolgálja.
Az örökjog (Allodium) egy speciális norvég
intézmény, melynek gyökerei megtalálhatók
már a XI. század jogi kódexeiben. Az örökjog-
ot a norvég alkotmány is védi. Így pl. ha a
jelenlegi farmlajdonos az örökösök körén
kívüli személynek akarja a farmot átadni, az
örökösödési jog alapján a rokonok védel-
met kapnak.

Örökjoggal az a személy rendelkezik,
akinek szülei, nagyszülei vagy szüleinek
testvérei örökjogon egy farmnak tulajdono-
sai voltak. Örökjoggal nem rendelkező sze-
mélyt ilyenkor szerezhet, ha – egy erre
megfelelő földterület felett – 20 évig min-
den tulajdonosi jogot gyakorol. (Ebben az
esetben az „odler” – örökjogú tulajdonos
megnevezést kapja.)

A jelenlegi tulajdonos gyermekei rendel-
keznek a legerősebb örökjoggal. Közülük is az
elsősülött gyermekek (fiú vagy leány) van
prioritása. (1974-ig a fiúgyermeket a leány-
gyermek elé sorolták.) Örökjog 1 hektárnál
nagyobb mezőgazdasági, vagy 10 hektárnál
nagyobb erdőterülethez köthető. Az örökjog
érvényesítésére a földtulajdon átadását köve-
tő egy éven belül van lehetőség. Az a sze-
mély, akinek örökjogon veszt át egy farmot, köte-
les a farmon lakni, és azt működtetni legkeve-
sebb 5 évig. Ha a vevő egy farmot olyan sze-

mélytől veszt át, aki az örökjoggal rendelkezők
körén kívül esik, akkor a farmon a lakási és a
művelési kötelezettség 10 évig tart.

A dán földkonszolidációs rendszer

Dániában a földkonszolidációs rendszer
törvényi alapját:

- az 1993. évi 306. sz. Mezőgazdasági cé-
lú földvásárlási;
- az 1996. évi 318. sz. Földkonszolidá-
ciós;
- az 1967. évi Mezőgazdasági;
- az 1994. évi 754. sz. Földszerzési tör-
vény teremt meg.

Alapvetően az önkéntesség. A földkonszo-
lidációban résztvevő tulajdonosokat egy
tárgyalásos eljárásban a *földkonszolidációs ter-
vező* – okleveles földmérő – szervezi meg, aki
a folyamat központi szereplője, és a gyakor-
latban sokszor kezdeményezője.

A Földkonszolidáció központi intézmé-
nye az Élelmezési, Mezőgazdasági és Halá-
szati Minisztérium (ÉMHM) végrehajtó in-
tézményeként működő *Struktúra Főigazgatósá-
g* („Strukturdirektoratet”). A hivatal dönté-
si jogkörrel rendelkezik a konszolidációs fo-
lyamat elindításában, és kijelöli a később-
iekben döntési jogkörrel rendelkező fóru-
mokat.

Földkonszolidációt, az agrárhatékony-
ság fokozása érdekében kezdeményezhet-
nek az érintett földtulajdonosok, míg építé-
si- vagy környezetvédelmi projektek esetén
a projektet kezdeményező, vagy befogadó
hatóságok.

Az agrár indíttatású földkonszolidáció
célját a törvény öt pontban rögzíti.

- Agrárfejlesztés támogatása;
 - Farmok elhelyezkedésének javítása;
 - Szükség szerint a farmok kiegészítő
területekkel történő ellátása;
 - Speciális farmok speciális igényeinek
kielégítése;
 - Területrendezés előmozdítása.
- Ezen kívül a földkonszolidáció intéz-
ményrendszerének célja:
- Környezetvédelmi és környezet hely-
reállítási projektek;
 - Erdőtelepítési projektek;
 - Rekreációs projektek;
 - Nagyobb építési projektek
megvalósításának elősegítése.

Egy adott területen a földkonszolidá-
ciós folyamat elindítását követően, az
érintett földtulajdonosok megalakítják a
Tulajdonosi Képviselői Bizottságot. Ez a bizott-
ság képviseli a konszolidációs folyamat
alatt, az egyes és az összes tulajdonos ér-
dekeit. (Alapvetően, hogy a folyamatban részt-
vevő minden egyes tulajdonosnak érezhe-
tő előnyökhöz kell jutnia a konszolidáció
révén.)

A konszolidációba vont területeket egy
háromfős *Földértékelő Szakmai Testület* méri
fel. A résztvevők között két helyi ismeretek-
kel is rendelkező agrárszakember és a
Struktúra Főigazgatóság által kinevezett
okleveles földmérő vesz részt (ez utóbbi

rendszerint egyben a földkonszolidációs tervet is).

A földértékelést követően, a földkonszolidációs tervező – folyamatos tárgyalásokat folytatva az érintett tulajdonosokkal –, elkészíti az adott terület konszolidációs tervjavaslatát, amit a *Földkonszolidációs Bizottság* (FB) („Jordbrugskommissionen”), két lépésben hagy jóvá. Az FB elnöke egy hivatásos bírót, a Mezőgazdasági Miniszter jelöl ki. Az FB döntése tulajdonjogok átrendezését eredményezi, amely az egyet nem értő tulajdonosokra nézve is kötelező. Az FB döntése ellen a Megyei Polgári Bíróságokhoz lehet fellebbezni. (Tekintettel a tervezési folyamatba beépített rendkívül sok tárgyalásra és egyeztetésre, az FB döntései általában nem ütköznek az érintett tulajdonosok ellenállásába.)

A véglegesen jóváhagyott földkonszolidációs terv alapján megtörténik egyrészt az új parcellák fizikai kijelölése, másrészt, a tulajdonváltások bejegyzése az ingatlannyilvántartásba.

A földkonszolidáció során az egyes földtulajdonosok nem kerülnek egymással eladói-vevői kapcsolatba, hanem közjük – mint fiktív személy – élkelődik a földkonszolidáció intézménye. A tulajdonosok ezzel a fiktív személlyel alakítanak ki jogviszonyokat.

A földkonszolidáció része a tulajdonokat terhelő kötelezettségek (pl. jelzáloghitelek) átrendezése is, ezért a hitelintézetek is folyamatosan képviseltetik magukat az FB döntéseinek a meghozatalakor.

Korábban történtek próbálkozások, hogy a földkonszolidáció költségeinek egy részét az érintett földtulajdonosoktól beszedett illetékek fedezzék, de ez a rendszer működését gyakorlatilag ellehetetleníti. Így jelenleg a lebonyolítás költségeit teljes mértékben az állam finanszírozza. (Agrárcélú konszolidációnál az éves központi költségvetés ÉMHH előirányzata terhére. Környezetvédelmi vagy építési projektek esetén

a költségek a kezdeményező hatóság költségvetését terhelik. Építési projektek esetén előfordul, hogy a költségeket a hatóságok utólag a beruházás tulajdonosaira terhelik.)

A földkonszolidációs folyamat évente 7–9000 hektár mezőgazdasági területet érint. Meggyorsítása érdekében, a Struktúra Főigazgatóság elkülönített részeként létrehozta a *Kormányzati Földalapot* (KF). Ezen kívül lehetőség van *megyei földalapot* létrehozására.

A KF tevékenységi köre elsődlegesen a nagyberuházások és környezetvédelmi projektek körében szükséges kompenzációs földek biztosítása, és másodsorban a mezőgazdasági termelés feltételeinek javítása. A megyei földalapot inkább az agrárszerkezet átalakításának előmozdítására szokták használni.

A gyakorlatban egy nagyobb (dél-Jyllandi*) és két kisebb (aalborgi és viborgi) megyei földalap működik.

A földalapot számára az 1993. évi 306. sz. Törvény teszi lehetővé a földvásárlást, és bizonyos területekre az elővásárlási jog bejegyzését. (Elővásárlási jog nem érvényesíthető, amikor egy adott terület családon belül cserél gazdát.)

A földalapotnak vásárlásai során nem kell megfelelniük az 1967. évi Mezőgazdasági Törvényben meghatározott földtulajdonosi kritériumoknak (pl. helyben lakó természetes személy; saját művelési kötelezettség; szakképzettségi feltétel, stb.) Ha viszont a földalapot mezőgazdasági területet értékesítenek, akkor a vevőnek teljes mértékben meg kell felelnie a Mezőgazdasági Törvényben előírt tulajdonosi előírásoknak.

A KF éves költségvetési előirányzata (az éves központi költségvetés ÉMHH fejezetéből) 5 millió DKK, amit teljes egészében földvásárlásra fordítanak. Az elkülönítetten dolgozó szervezet működési költségeit a KF tulajdonában lévő földek bérbeadásából

származó bevételek (kb. 50 millió DKK/év) teljes mértékben fedezik.

A KF önálló elszámolást végez, és saját számlát vezet. Az elmúlt 5 évre visszatérően a gazdálkodása többletet mutatott, mert szinte minden esetben drágábban értékesítették a földeket, mint amennyiért azokat megvásárolták (A KF a földvásárlást az elővásárlási jog érvényesítésével piaci áron végzi. Az eladásra szánt földeket, egy minimál ár meghirdetése mellett, nyilvános tenderen a legjobb ajánlatot tevő vevőn értékesítik.) A rendszerint bérleti díjából befolyó bevételek sem kerültek teljes mértékben felhasználásra. Nagyobb mértékű többlet kialakulásakor, a Mezőgazdasági Miniszter a KF többletének átcsoportosításáról rendelkezhet.

A KF 2001-ben hozzávetőleg 6000 ha mezőgazdasági földterület tulajdonosa, és a bonyolított éves földforgalma 300–350 ha (kb. 100 szerződés) körül alakul.

A Struktúra Főigazgatóság elkülönített részlegeként működő Konszolidációs Osztály – koppenhágai és a toenderi (Jylland) irodájában – 43 főt foglalkoztat. Közülük elsősorban a KF ügyeivel 4–5 munkatárs foglalkozik.

Az 1990-es évek elején felvetődött, hogy a dán földkonszolidációs program és a földalapot működtetéséhez az EU részfinanszírozási forrásait is bevonják. A helyzet értékelését követően azonban, a többletellenőrzések és a többletadminisztráció túlzott költségei miatt, a gondolatot elvetették. Így a rendszer, várhatóan hosszú távon megmarad a nemzeti szintű működtetés keretei között.

*Dél-Jylland 1864 és 1920 között német igazgatás alatt állt. Ekkor néhány nagybirtok mellett számos kis parcella tömege alakult ki, az I. Világháborút követően létrehozott Megyei Földalap célja kezdetben a nagybirtokok felvásárlása és felosztása volt. az 1960-as évektől a Megyei Földalap az életképes farmok növekedésének elősegítését tűzte ki fő céljává (Működési szabályzat).

50 éves a hibridkukorica-nemesítés

1953-ban kapott elismerést az Európában elsőnek kinemesített hibridkukorica fajta, az Mv 5. Nemesítője *Pap Endre* volt, akinek életútja igen jellemzően alakult. Mindszentpusztán, szülei gazdaságában kezdte el nemesítési munkáját. A Mindszentpuszta fehér simaszemű és a Mindszentpuszta sárga lófogú fajták megszületése után, nagy alkotó kedvvel folytatta a beltenyésztéses vonalak előállítását. Munkája gyakorlatilag egy időben bontakozott ki az amerikai beltenyésztéses hibridkukorica nemesítéssel. Csak itt beleszóltak az „események”. Így 1953-ban jelent meg az el-

ső beltenyésztéses hibridkukorica fajta. Az Mv 5-ös 1956-ban 1 százalékot, 1959-ben 28 százalékot, 1960-ban 56 százalékot foglalt el az országos kukoricaterületből. Megjelenését számos új hibridkukorica fajta követte, kiszorítva más fajtákat és fajtahibrideket a termesztésből.

Az Mv 5-ös hatása azonban nemcsak a fajtaválaszték átalakulásában volt meghatározó. Megjelenése beindította a hibridkukorica vetőmag-előállítás folyamatát. A vetéstechnikától, a címerezés munkáin keresztül, a speciális betakarításig, a feldolgozó üzemekig

olyan rendszert teremtett, amivel egész Európában egyedülálló fejlődést értünk el. Sorra létesültek a hibridkukorica vetőmagüzemek és a '80-as évekre Magyarország a hibridkukorica vetőmagexportban – az USA után – második volt a világon.

Az 50 éves megemlékezés keretében, Martonvásáron, az Intézet igen színvonalas tudományos tanácskozást tartott, ahol még nekünk, a „kortársaknak” is igen sok és gazdag információt nyújtott.

Tisztelettel hajtunk fejet *Pap Endre* életműve felett és köszönjük az MTA Martonvásári Intézetének a szakmai megemlékezésen szerzett emlékeket, ismereteket.

-hullán-

PÁLYÁZAT

a TIG Kht. vetőmag tartalékolására

1. A Pályázató neve, címe:

Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társaság (TIG Kht.)
1053 Budapest, Vámház krt. 2.
Telefon: (1) 318-2891,
Telefax: (1) 266-4820,
Előadó: Lelkes Zoltán

2. A pályázat tárgya:

Államilag minősített, piaci értékítélet alapján keresett és a következőkben részletezett növényfajok 2003. évi termésű vetőmagjai: őszi, tavaszi kalászos, fehérje és olajnövények, fűfélék vetőmagjai tekintetében.

A Bíráló Bizottság fenntartja magának a jogot – szükségesnél kevesebb értékű pályázat esetén – az előzőekben nem részletezett további fajok – esetenkénti – tételes kedvező elbírálására is.

A pályázónak a pályázatán a következőket szükséges szerepeltetni:

1. Növényfaj/fajta megnevezése;
2. Vetőmag tervezett mennyisége, ajánlati egységár (megközelítőleg a nagykereskedelmi zsákos ár 50–60 százalékán számolva); ajánlati összérték;
3. Tárolási hely megnevezése;
4. TIG KHT. készletre vonatkozó biztosítási engedményező nyilatkozat kiállításának vállalása pályázó telephelyén történő tárolás esetén (7. pont szerint);
5. Saját nem forgatható váltó kiállításának vállalása (8. pont szerint).

A fenti adatok, nyilatkozatok hiánya esetén a Bíráló Bizottság nevében a TIG Kht. a Pályázót írásban hiánypótlásra kéri fel, a hiánypótlás felkérésétől számított 5 munkanapon belüli visszajelzéssel. Ez időpontig a pályázat végleges elbírálásra nem kerül. A fenti határidőig nem be nem nyújtott hiánypótlás esetén a Bíráló Bizottság a pályázatot semmisnek tekinti.

3. A pályázat beérkezésének határideje: 2003. november 21.

4. Szakmai igazolás:

A Pályázó az ajánlattételkor és a betároláskor tagja a Vetőmag Szövetség és Terméktanácsnak.

5. Pályázatok elbírálása:

A 3. pontban megjelölt határidőre a Pályázató címére zárt borítékban beérkezett ajánlatokat a Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társaság, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium és a Vetőmag Terméktanács tagjaiból alakult Bíráló Bizottság 2003. november 28-ig elbí-

rálja. A bírálat eredményéről a TIG KHT. a Pályázókat 2003. december 3-áig levélben kiértésíti és az érintett tételekre –szükséges további– egyeztetések alapján adásvételi szerződéstervezetet küld.

6. A teljesítés határideje:

Az OMMI vetőmag-minősítő bizonyítványok átadásával folyamatosan 2004. január 15-éig bezárólag.

A betároláskor a Pályázó kizárólagos tulajdonát képező vetőmagnak 90 naptári napnál nem régebbi érvényes OMMI bizonyítvánnyal kell rendelkeznie.

7. A teljesítés, tárolás helye:

TIG Kht. telephelye, vagy a Pályázó saját tulajdonú 24 órás élőerős őrzés-védelemmel ellátott telephelye – a készletérték minimum 50 százaléka TIG Kht. telephelye és a fennmaradó érték a pályázó saját tulajdonú telephelye –, amennyiben a telephely egyedi elbírálás esetén a TIG Kht. tárolásbiztonsági feltételeinek megfelelő. A Pályázó telephelyén történő TIG Kht. készlet tárolása esetén érvényes raktár és készletbiztosítás szükséges.

8. TIG Kht. pénzügyi ellenszolgáltatásának feltételei:

A pályázaton kedvezően elbírált tételekre vonatkozóan a Pályázóval a TIG Kht. adásvételi és a Pályázó telephelyén történő művi tároláskor tárolási szerződést köt. Az adásvételi szerződéshez a Pályázó a tárolási, teljesítési biztosítékként a készlet betárolását megelőzően csatolja a szerződés értékének 150 százalékával megegyező saját, nem forgatható fedezeti váltót. A szerződésben meghatározott teljesítési helyre a Pályázó által betárolt TIG Kht. által készletre vett árukészlet áfával növelt ellenértékét, a számla TIG Kht. általi kézhezvételét követően 10 banki napon belül átutalja az OMMI szerint szabványos minősítéssel rendelkező tételekre.

9. Egyéb információk:

Az elfogadott pályázatok alapján a TIG Kht. betárolásába került vetőmagokat a Pályázó 2005. január 31-ig a betároláskori vetőmagérték + felár + áfa értékben köteles visszavásárolni. Felárszámítás a betárolást követően a szállítói számla ellenértékének TIG Kht. általi átutalásától kezdődik, ennek értéke a tárolási idő alatt érvényes jegybanki alapkamat + 2 % az áru nettó értékére vetítve. TIG Kht. telephelyi tárolás esetén 250 Ft/to+áfa ki-betárolási költséget számít fel.

Dr. Nagy István

kereskedelmi és logisztikai vezérigazgató-helyettes

Vetőmag Terméktanács új tagjai 2003. július– szeptember

Név	Cégnév	Ir. sz.	Város	Utca
Nánási Tünde	magánszemély	5520	Szeghalom	Tildy u. 5.
Patay Vilmos	Agro-Társ Kft.	7211	Dalmand	Dózsa tér 1.
Kovács Lószef	ATA-HUNGÁRIA Kft.	9084	Győróság	Öreg u. 26.
Aradi László	Biofarmer Kft.	1188	Budapest	Határ u. 1/a.
Sajgó Ferenc	Derék Pataki Mg. Rt.	2648	Patak	Központi major
Mózsik László	Ihász Kereskedőház Kft.	5000	Szolnok	Thököly u. 80.
Kozák Gábor	KU & KO Bt.	1031	Budapest	Rozália u. 29/a.
Hidvégi Szilvia	Sziget Mag Kft.	2310	Szigetszentmiklós	Tököly u. 19/a.
dr. Vermes Györgyné	Verax Kereskedelmi Kft.	1196	Budapest	Mészáros L. u. 97.

Vetőmag Terméktanács kilépett tagjai 2003. július– szeptember

cég neve	irsz	város	utca	tanúsítvány száma	kilépés dátuma
Alkotmány Mg. Szövetkezet	9463	Sopronhórpács	Felszabadulás tér 2.	454	2003.07.23.
Aranymező Kft.	9631	Hegyfalu	Rózsa major	106	2003.09.25.
Berlinvest Kft.	9400	Sopron	Várkerület 104.	1156	2003.09.04.
Szekszárd Agrofor Kft.	7100	Szekszárd	Páskum u. 2.	383	2003.09.04.

A kilépett tagok tanúsítványszáma érvénytelen!

Új lehetőség a „Vetőmag börze”

A Vetőmag Szövetség és TermékTanács honlapjának korszerűsítése – egyéb előnyeinek túl – új lehetőségeket nyithat meg a vetőmag-forgalmazás, kínálat területén. A honlap mellett külön fejezet nyitható „vetőmag börze”. Nem más a cím, minthogy az arra igény tartó termékTanács tagok, egy-egy részükre biztosított területen, jelszón keresztül beléphetnek, és folyamatosan elhelyezhetik híreiket. A hírek a forgalomba ajánlott faj, fajta, minőség, kiszérelés módra és esetleges árára vonatkozhatnak. Ezeket a híreket az érintett termékTanács tag folyamatosan módosíthatja.

Az így megjelenő hírekre, bárki érdeklődő, – akár Magyarországon, akár külföldön – rákattinthat, és folyamatos információval rendelkezhet a beszerezhetőségről, illetve annak helyéről. Nagy fajknál, mint például a hibrid kukorica e kínálati rendszer lehetőségére kevésbé van szükség, hiszen a felhasználók általában el tudják érni az általuk kívánt forgalmazó cég térségi képviselőjét. Kisebb növényfajok esetében, – legyen az akár szántóföldi, akár kertészeti –, ahol az igény sem állandó, az adott vetőmag faj, fajta, stb. felkutatása már jóval nehezebb feladat.

Mint tudott Magyarország 2004 május 1-jétől az Európai Unió tagja. A most készülő jogszabályok szerint „nemzetközi” előírásoknak megfelelően, vagyis az EU joganyagában előírt forma szerint fémzárolt vetőmag az EU-n belül minden korlátozás, átzárás, stb. nélkül szabadon forgalmazható. Tehát Magyarországra is bármely tagállamból jöhet be vetőmag, forgalomba és felhasználásra kerülhet kizárólagosan a vevő (felhasználó, gazdálkodó) igényei szerint. Természetesen a felhasználó felelősségére!

A fent javasolt rendszer működtetése azt jelenti, hogy a magyar, de a külföldi felhasználó is naprakész információt szerezhet a magyar vetőmag-forgalmazók kínálatáról. Tehát nincs szüksége arra, hogy esetleges ismeretlen forgalmazók hatására, általa nem ismert és adott esetben kedvezőtlen terméseredményt produkáló fajtát vásároljon.

A Vetőmag TermékTanácsot igen sokan keresik meg telefonon, vagy más módon a TermékTanácsot arra kérve,

hogy hozza össze például zab, csillagfürt, lóbab, stb. vetőmag forgalmazójával. Mindez elkerülhető volna, ha a vásárolni szándékozót a VT honlapjának kijelölt területére irányíthatnánk azzal, hogy válasszon az ott szereplő kínálatból. A rendszer naprakésztsége azt jelentené, hogy mindig az adott kínálati helyzet jelenne meg a képernyőn. Így egyszerűbb és lényegesen olcsóbb lenne, mind a vetőmag-forgalmazónak, mind a potenciális vevőnek egymásra találnia.

A rendszer kiépítésére akkor kerülhet sor, ha a TermékTanács tagsága a működtetést szükségesnek tartja, és vállalkozik a vetőmag kínálatának folyamatos felvezetésére.

A TermékTanáccsal kapcsolatban lévő szolgáltató cég a rendszer kiépítésére, ehhez kapcsolódó programok elkészítésére és annak működtetésére vállalkozik. Ennek költségei természetesen függenek az igénybe vevők (vetőmag-forgalmazó cégek) számától, hiszen minél több cég vesz az adott speciális hirdetési rendszerben részt, annál olcsóbb lesz, annál alacsonyabbak az általános költségek. A rendszer teljes bekerülési költsége becslések szerint 5–600 ezer forintba kerülhet. Fenntartása pedig az erre vállalkozó termékTanács tagoknak évente 10–12 ezer Ft (ezer Ft/hó) költséget okoz.

Tisztelettel kérem a TermékTanács tagjait, szíveskedjenek a TermékTanácsnak a bejelentkezési lapot visszaküldeni, hogy a „Vetőmag börze” működtetésében, hasznosításában részt kívánna-e venni, és a kiépítési költségekhez hozzájárulnak-e, illetve vállalják-e részvételükkel a mintegy 1000 Ft/hó üzemeltetési kiadást?

Ahhoz, hogy a rendszer kiépüljön és 2004. kora tavaszától működőképes legyen, feltétlenül szükséges, hogy a részvételi szándékot a VT részére az érintettek mielőbb megküldjék.

Reméljük, hogy a „Vetőmag börze” kialakítása és működtetése nemcsak a belföldi felhasználók számára, hanem más EU tagállamok vetőmag-felhasználói felé is folyamatos kínálatot jelent, s ezzel egyaránt elősegíti a vetőmag-forgalmazók és a vetőmag-felhasználók érdekeit.

H. T.

EU-ban regisztrált fajták katalógusa a GNIS (Francia Növény és Vetőmag Szövetség) honlapján

Aki már próbált eligazodni az EU-ban regisztrált több ezer növényfajta között, tudja, hogy ez nem könnyű feladat. Az EU fajtalistát az Európai Unió Bizottsága jelenteti meg az Európai Közösségek Hivatalos Lapjának mellékletében. A melléklet sokszor csak az aktuális frissítéseket tartalmazza, ezért egy-egy fajta megtalálása nehézkes.

A GNIS honlapján található adatbázisban rá lehet keresni az EU-ban regisztrált, szabadon forgalmazható teljes szántóföldi fajta-szortimentre. A lista egy ötvözet, mely egyesíti a tagállamokban, illetve néhány EFTA tagországban kiadott katalógusokat. Így az adatbázis több mint 10 ezer az EU-ban forgalmazható szántóföldi növényfajta tartalmat.

Az adatokat a GNIS folyamatosan frissíti az Európai Bizottság, illetve a tagországok értesítése alapján.

Az adatbázis közel 18.000 bejegyzést tartalmaz, ez teljesen nem egyezik meg a fajták számával, mivel egyes fajtákat több ország is regisztrált és ezek külön bejegyzésként szerepelnek.

Azonban nagyságrendileg tükrözi az EU közös fajtalistán levő fajták számát.

A bejegyzések száma a jelentősebb növényfajok esetében:

Kukorica	3780	Burgonya	1210
Búza	1145	Napraforgó	1201
Árpa	1151	Rozs	142
Zab	267	Szója	330
Durumbúza	394	Borsó	312
Rizs	217	Tritikálé	200
Tönkölybúza	17		

Az adatbázis pontos címe:
http://www.gnis.fr/english/frame3_0.htm

A MAGYAR
MEZŐGAZDASÁG
MELLÉKLETE
2003. NOVEMBER

KIADJA A MAGYAR
MEZŐGAZDASÁG KFT.
1146 Bp., Mirtusz u. 2.
FELELŐS KIADÓ:
Hájos László

NYOMÁS:
VESZPRÉMI NYOMDA RT.
Veszprémi Nyomda